

Tkáň epitelová

Definice, rozdělení, funkce.

Zkouškové otázky

Epitelová tkáň: definice, rozdělení a základní funkce

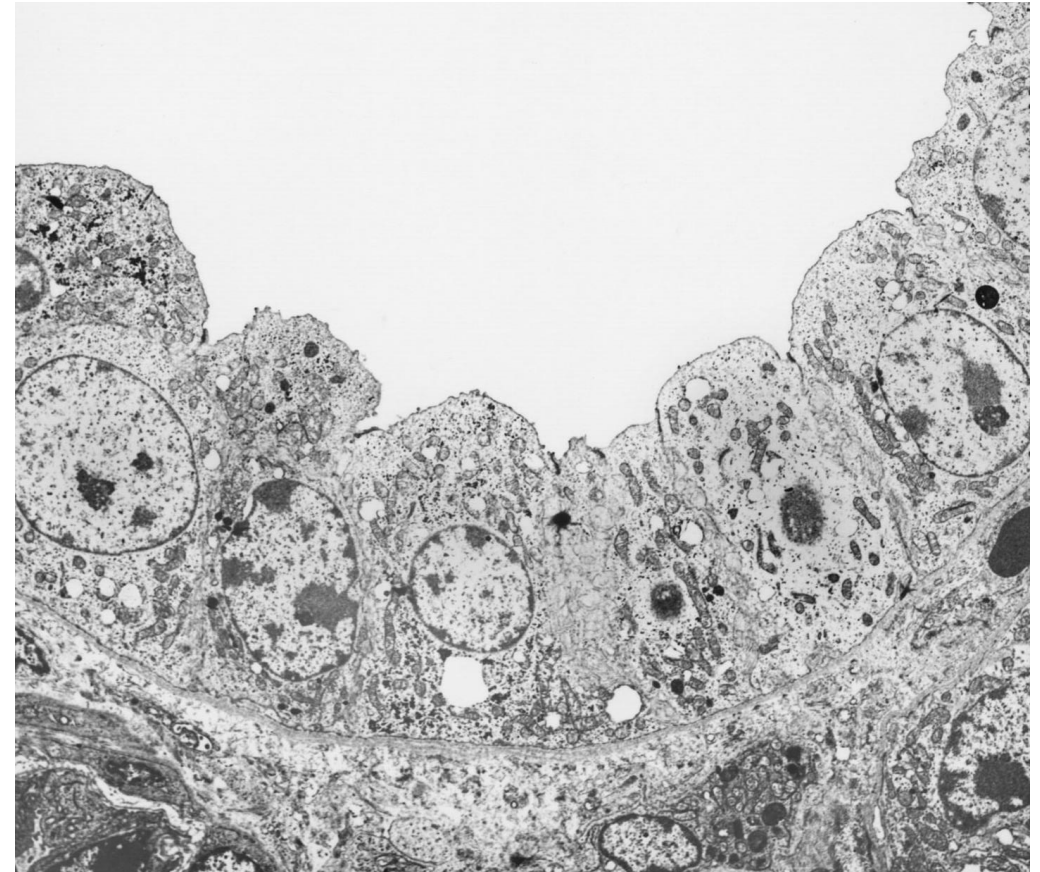
Epitelová tkáň

- vývoj – ze všech **3 zárodečných listů** – ektoderm, mezoderm, entoderm
- **velmi buněčná** tkáň s minimem mezibuněčné hmoty
- složena z **těsně na sebe naléhajících buněk**, polarizované: **apex - baze**
- adheze buněk – mezibuněčné spoje
- **lamina** nebo **membrana basalis** odděluje epitel od ostatních tkání
- typická jsou intermediární filamenta typu **cytokeratinu**
- **bezcévná** - výživu získává difúzí z krevních cév uložených v pojivové tkáni pod epitelem

Epitelové buňky - polarizované

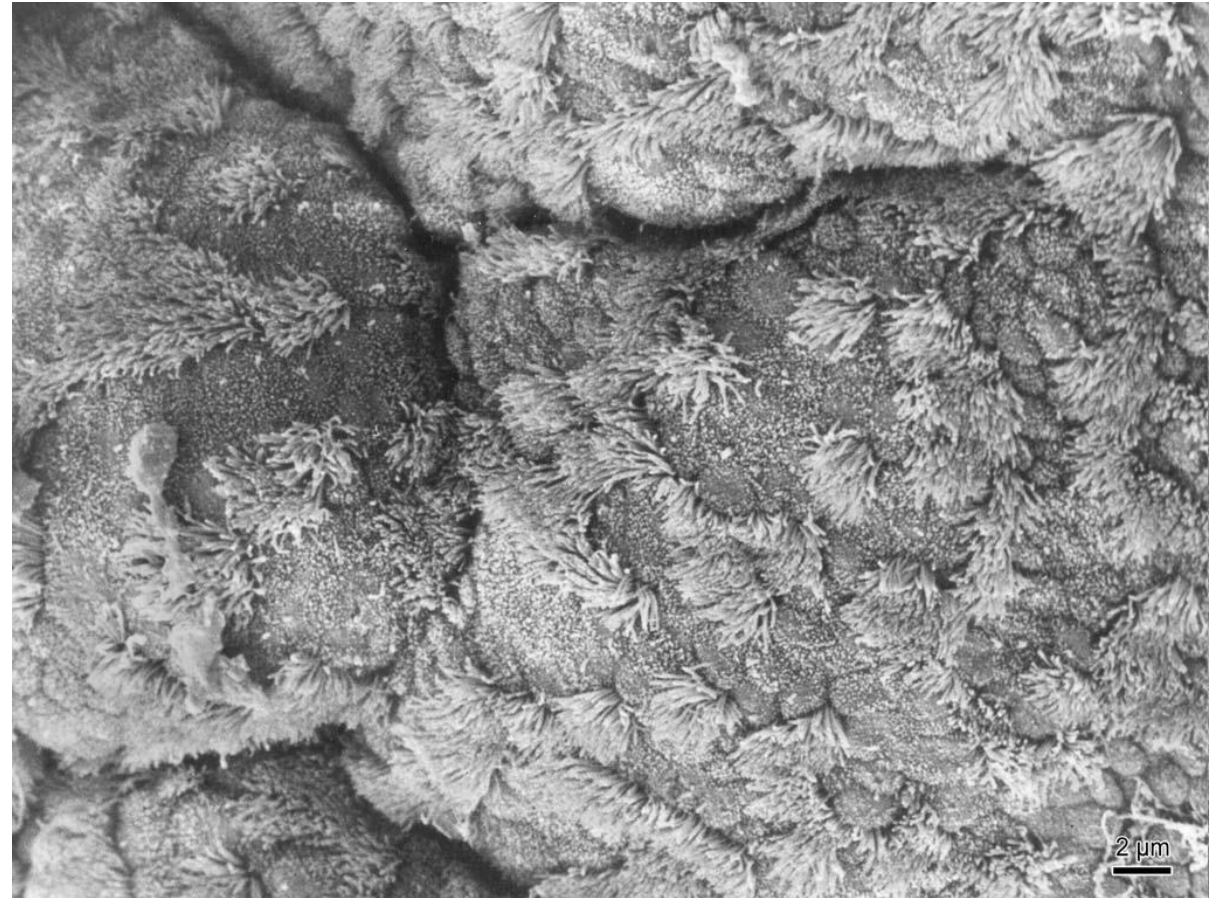
- apikální – volný povrch
  - hladký nebo s výběžky
(mikrokly, stereocilie, řasinky)
- laterální - povrch přivrácený k jiné buňce
  - mezibuněčné spoje
- bazální - přivrácený k nebuněčné struktuře „lamina basalis“ nebo „bazální membrána“
  - poloviční spoje (hemidesmosomy), bazální labyrint

organelová výbava odpovídá funkci buňky
(žlázová, respirační, smyslová aj.)

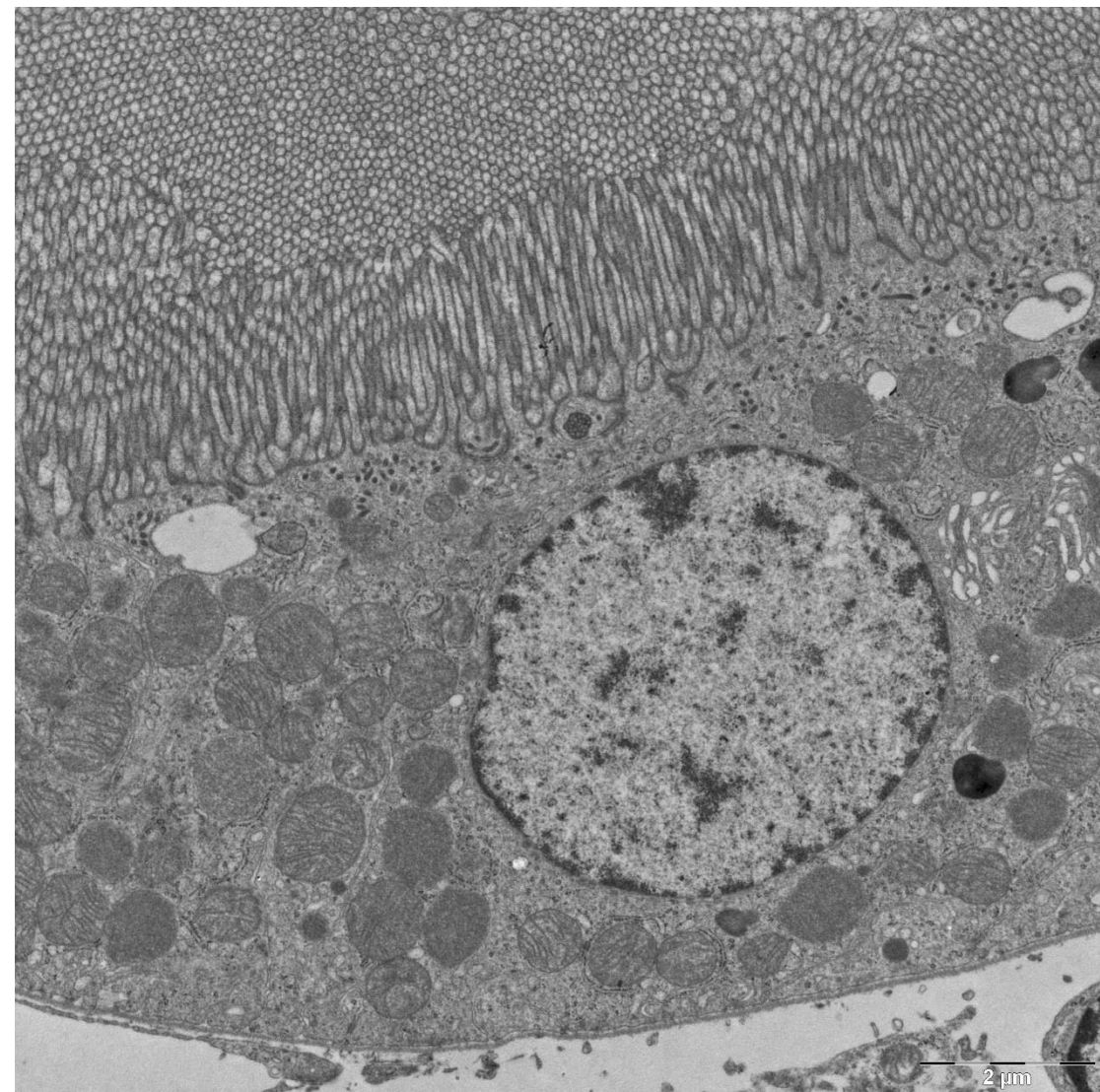

Apikální (volný) povrch

- hladký (rovný nebo členitý)
- mikrovlky, stereocilie
- řasinky (kinocilie)

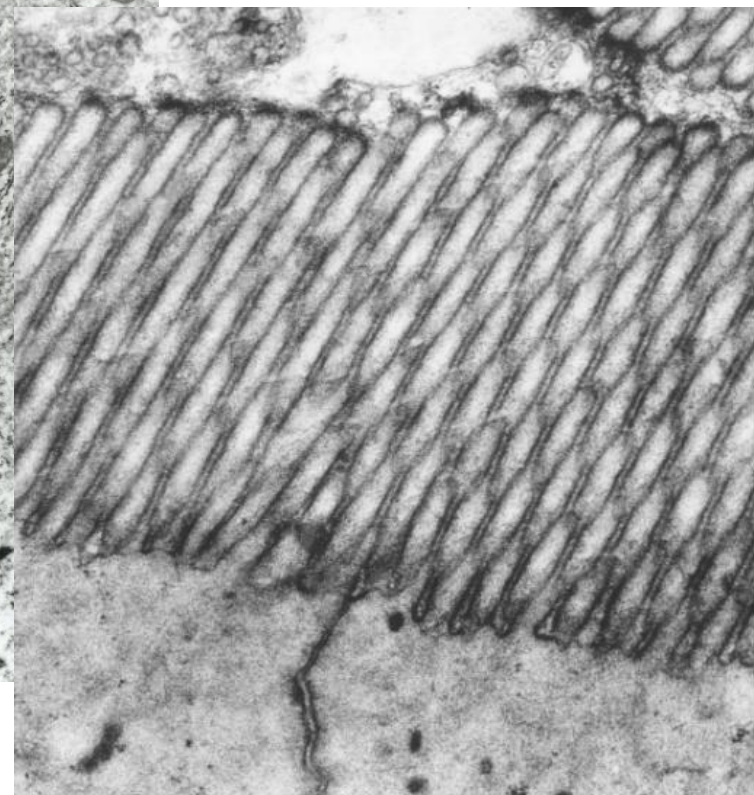

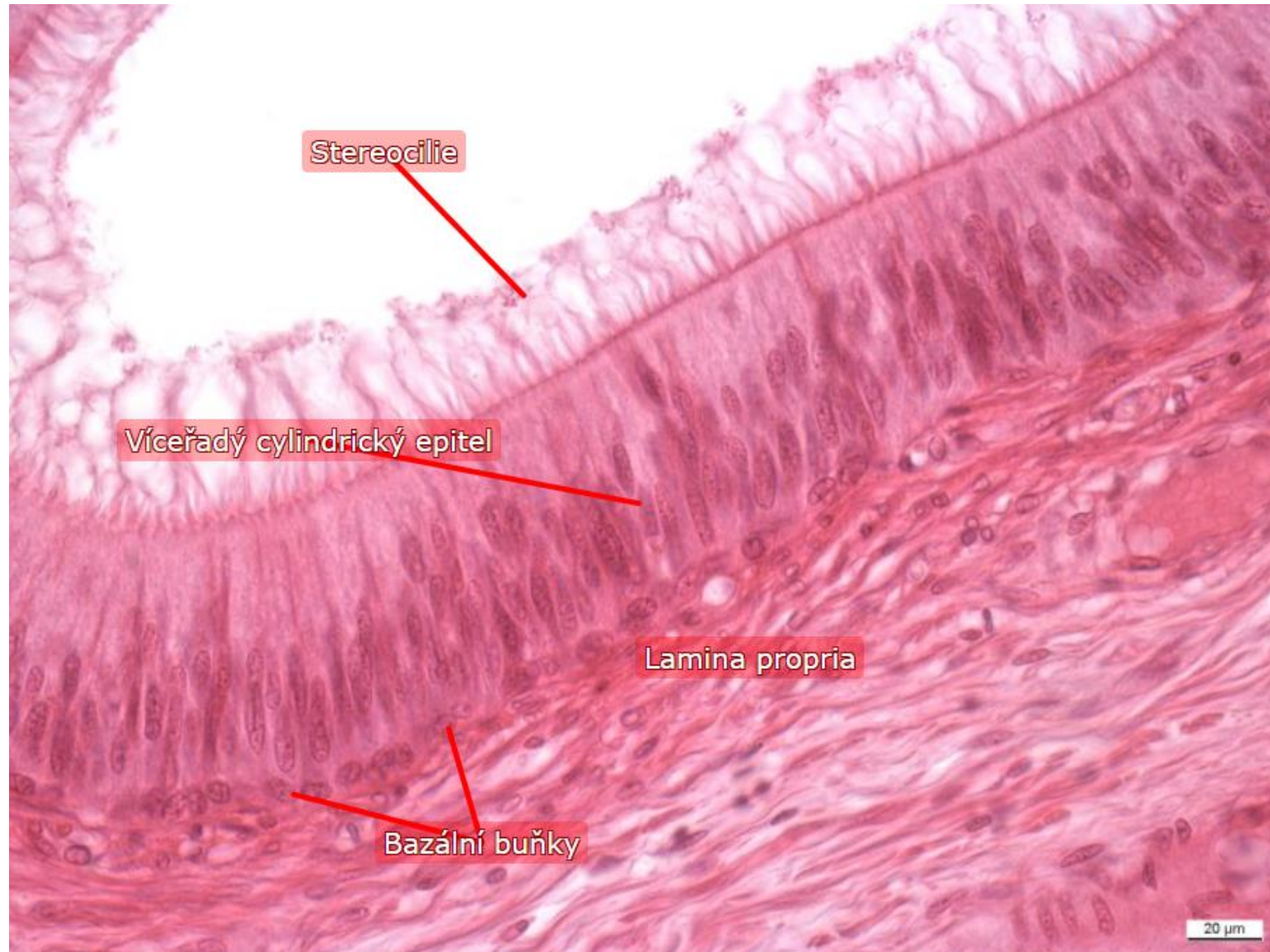
kartáčový lem

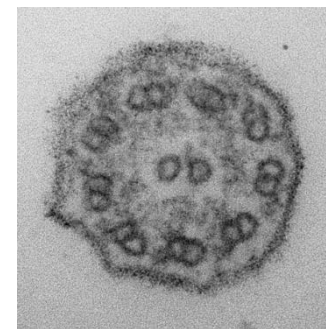
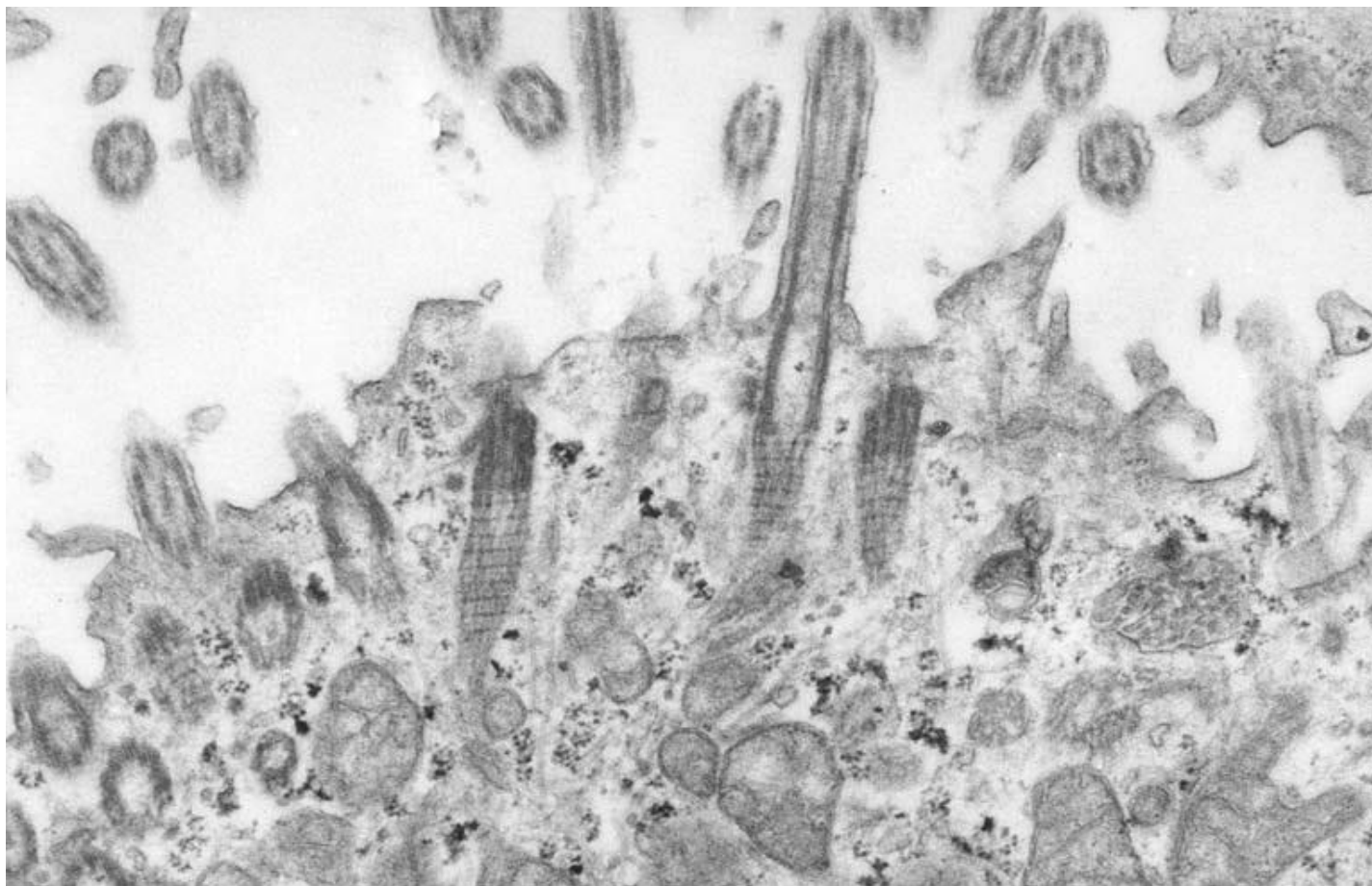
žíhaná kutikula

Stereocilie na epitelových buňkách v nadvarleti

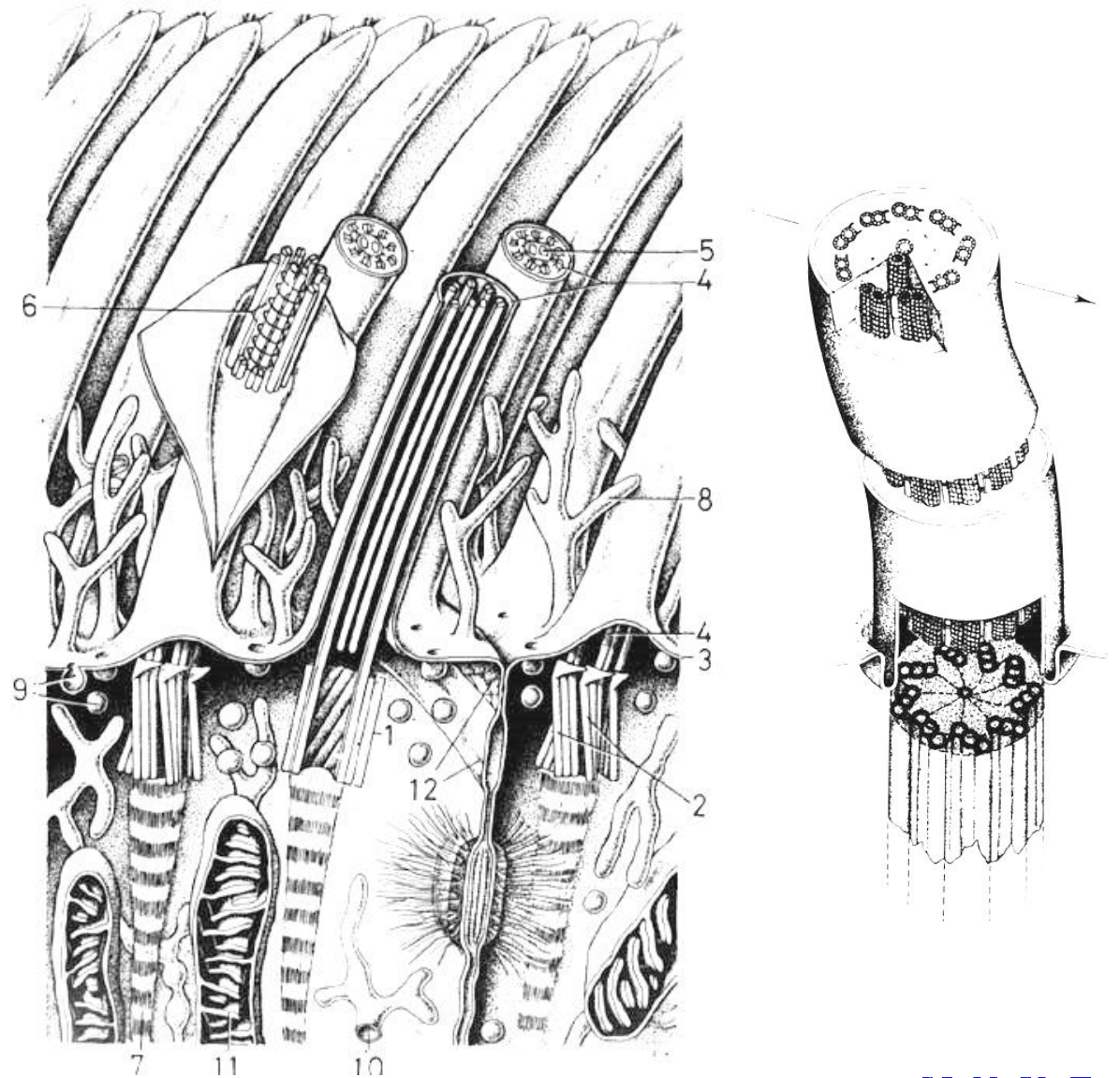

Řasinky – žíhaná nožka, bazální tělísko a axonema

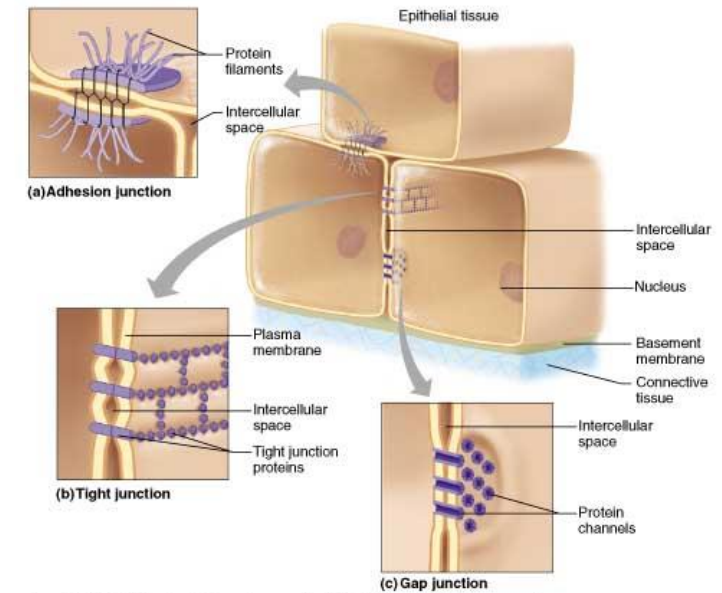
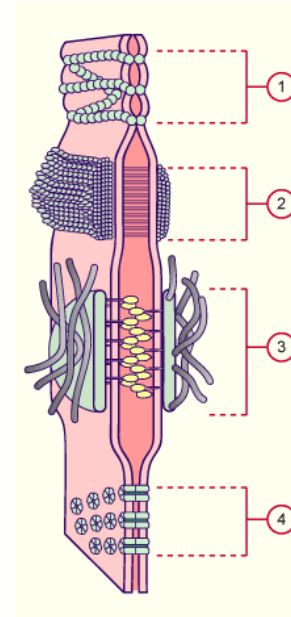
Řasinky

- Pohyblivé výběžky cytoplazmy vyztužené mikrotubuly:
- **Axonema** = 9 dubletů + 1 centrální pár
- **Bazální tělísko** = centriol
- **Žíhaná nožka**

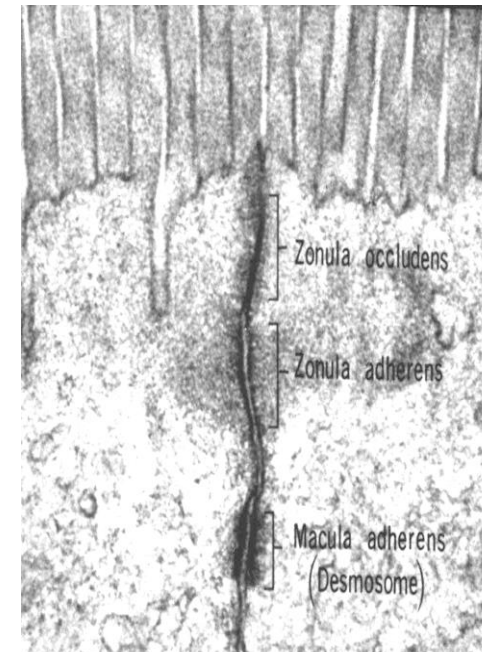
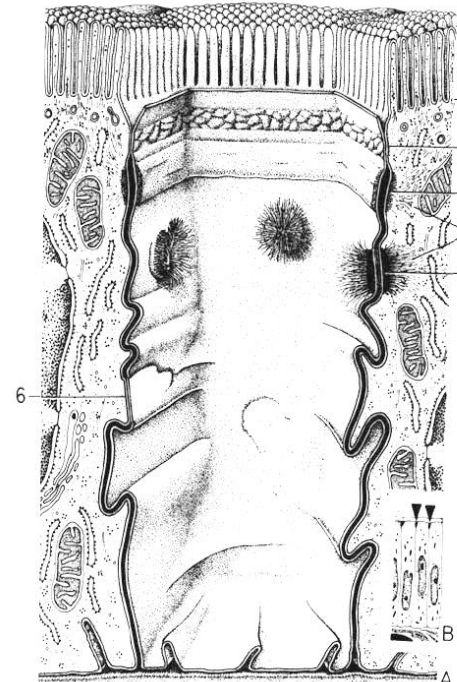

Laterální povrch

- intercelulární štěrbinina (20 nm)
- **mezibuněčné spoje:**
- těsná=okluzní:
zonula occludens
- adhezní:
zonula adherens, dezmosom (macula adherens)
- komunikační:
nexus (gap junction)

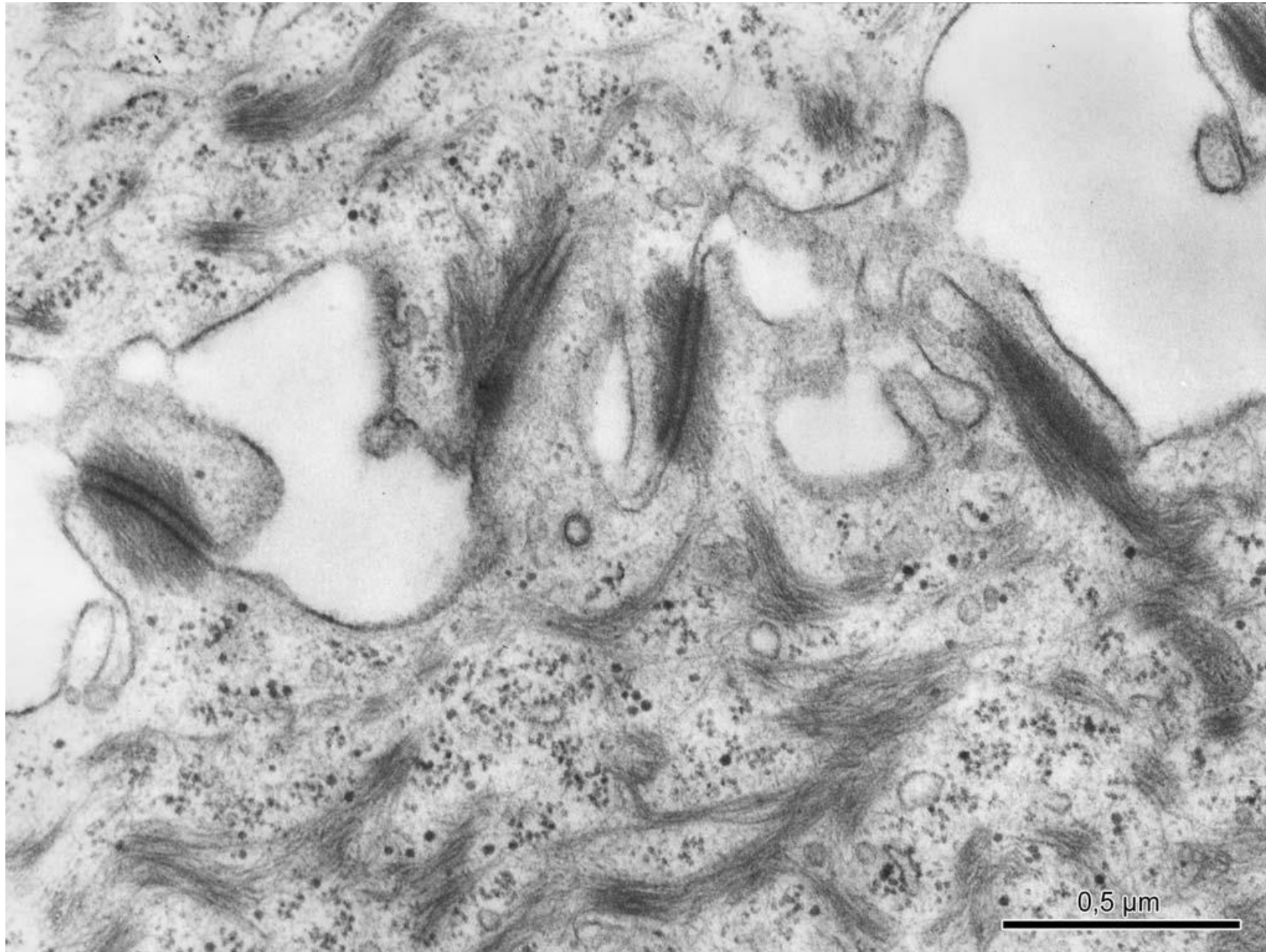
Copyright © 2001 Benjamin Cummings, an imprint of Addison Wesley Longman, Inc.

Mezibuněčná spojení – speciality u epitelů

- **Terminální lišta (spojovací komplex)** – kombinace *zonula occludens* (těsnost, pás), *zonula adherens* (pevnost, pás) a *dezmosomů* (body); od apexu k bázi v tomto pořadí, cylindrický epitel
- **Buněčné interdigitace** – na laterální straně buněk, zvětšení povrchu, buňky transportující vodu

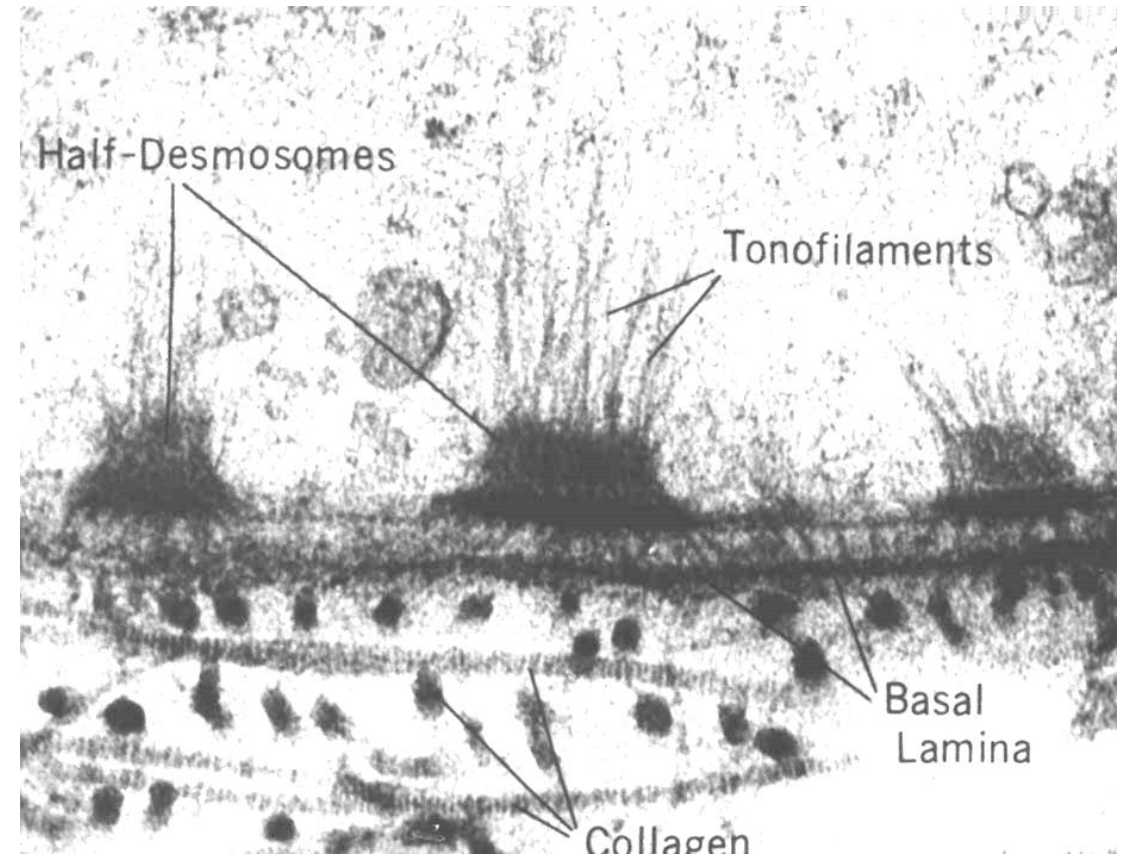

Desmosomy a intermediární filamenta

Hemidezmosom

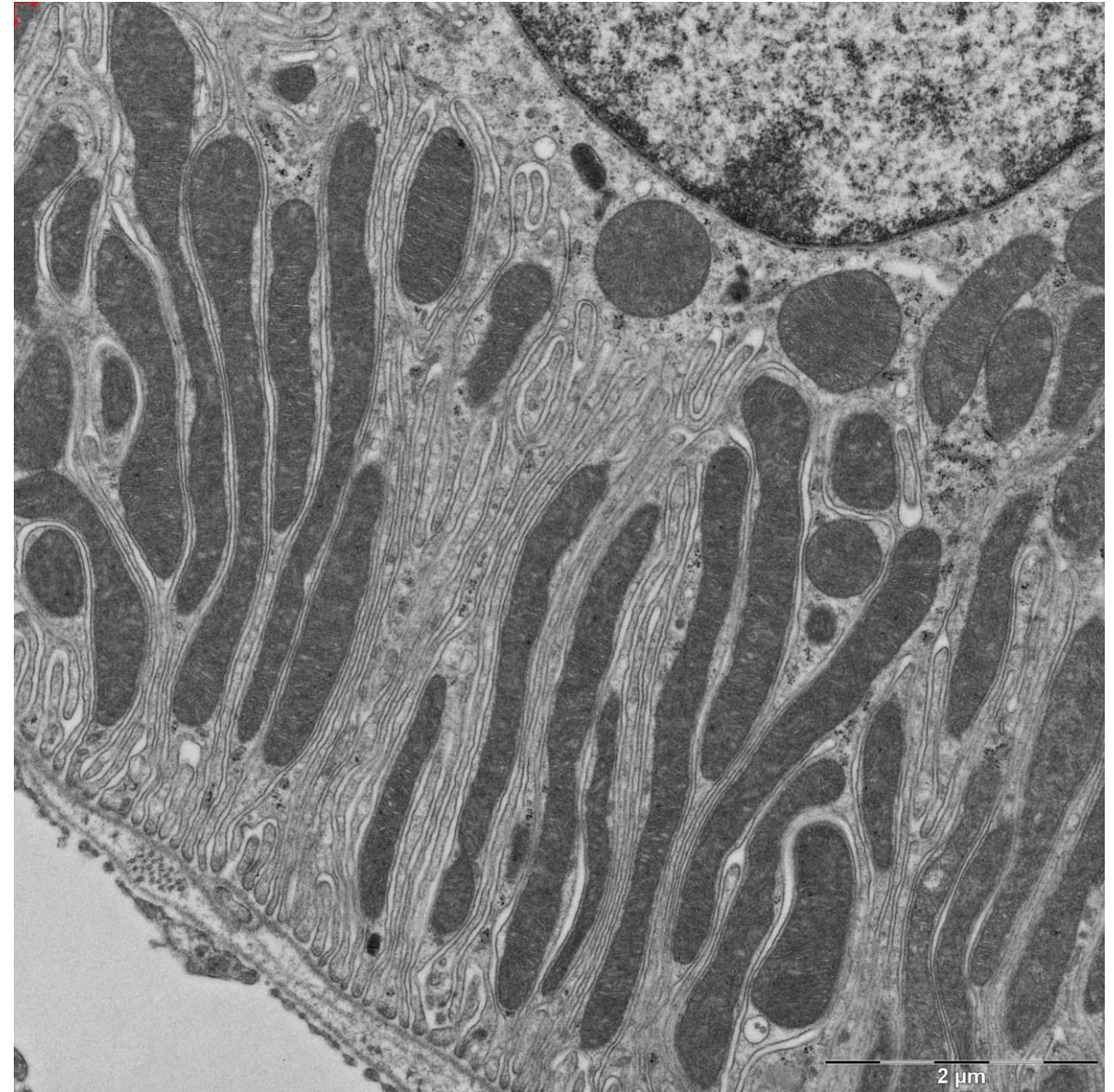
- „poloviční dezmosom“
- inzerují **intermediární filamenta**
- funkce: **ukotvení buňky**
k lamina basalis

Bazální labyrint

- záhyby buněčné membrány
- mezi nimi mitochondrie
- v buňkách transportujících ionty (zvětší povrch, mitochondrie zajistí energii)

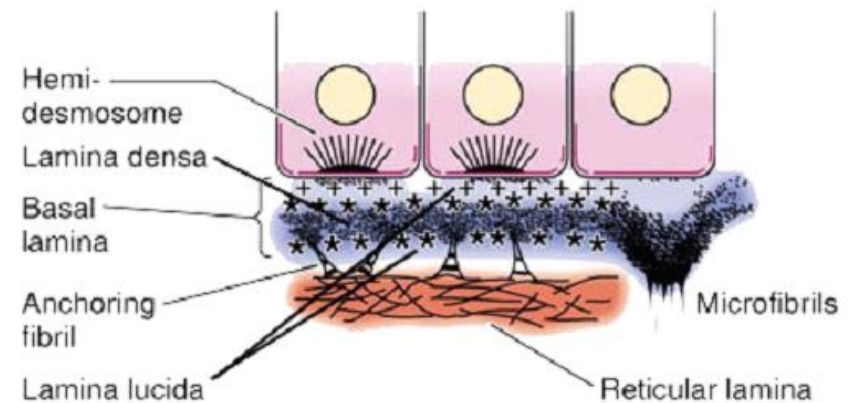
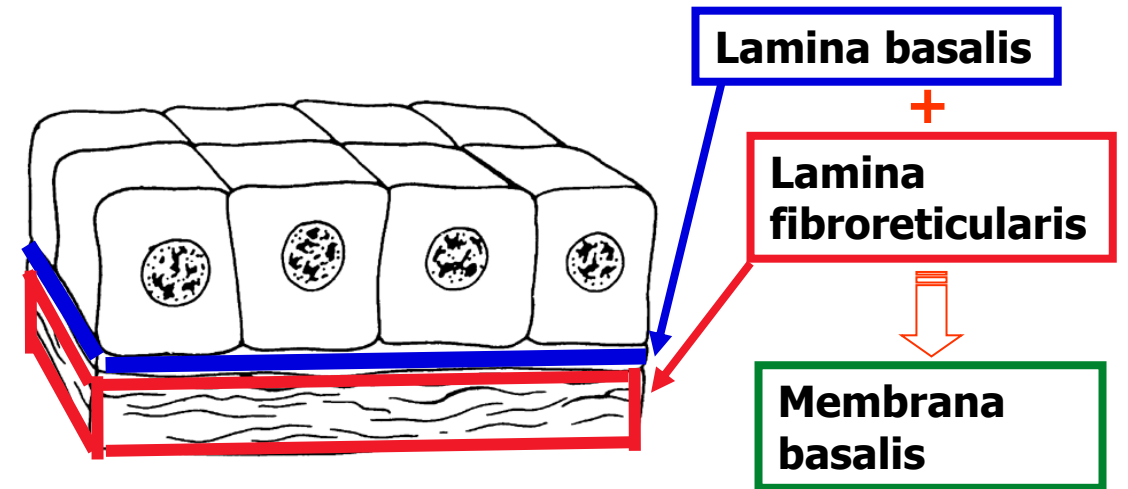

Bazální membrána a bazální lamina

Membrana basalis (bazální membrána)

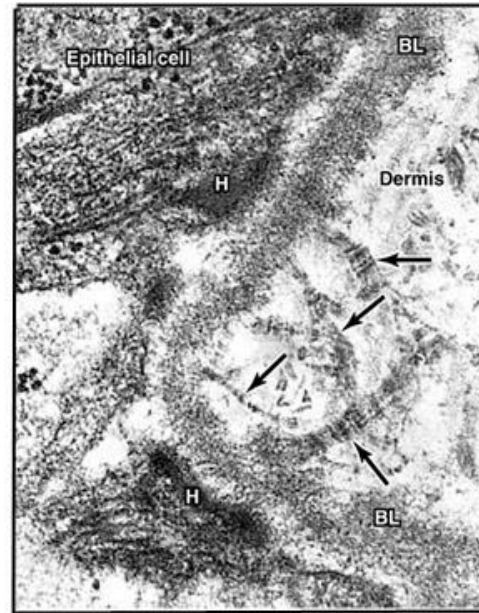
- **lamina basalis** (bazální lamina; derivát epitelových buněk)
  - *lamina rara externa*
  - *lamina densa*
  - *lamina rara interna*
- **lamina fibroreticularis**
(= retikulární vlákna v amorfni hmotě; derivát pojivové tkáně pod epitelem)

Bazální membrána (0,5 - 1 μm)

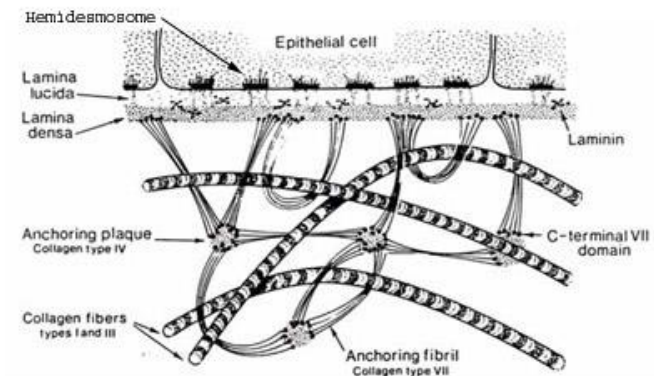
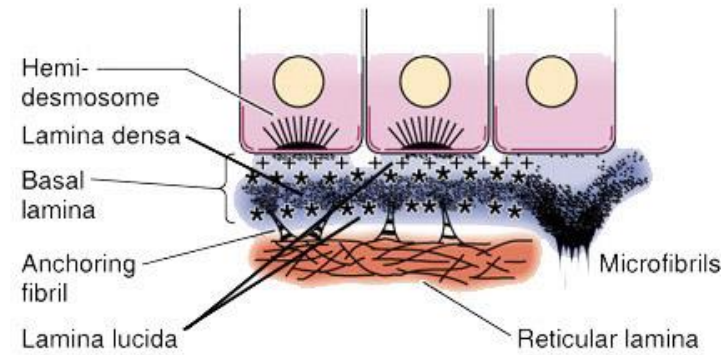
lamina basalis (100-200 nm) – amorfní kolagen IV, GP laminin a fibronektin a PG heparansulfát

lamina fibroreticularis (50-500 nm) – plošná síť retikulárních vláken

BL = Basal lamina
H = Hemidesmosome
→ = anchoring fibrils

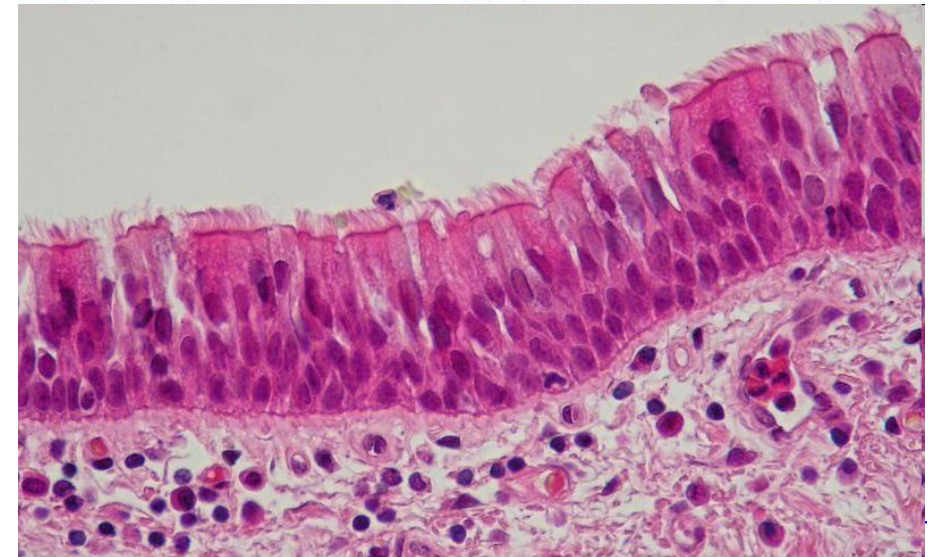
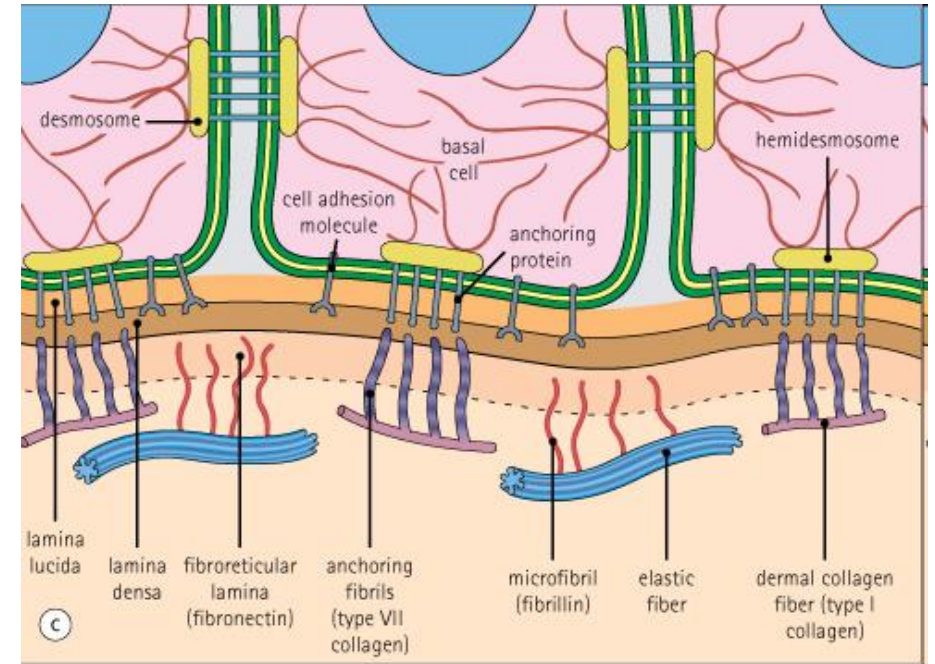
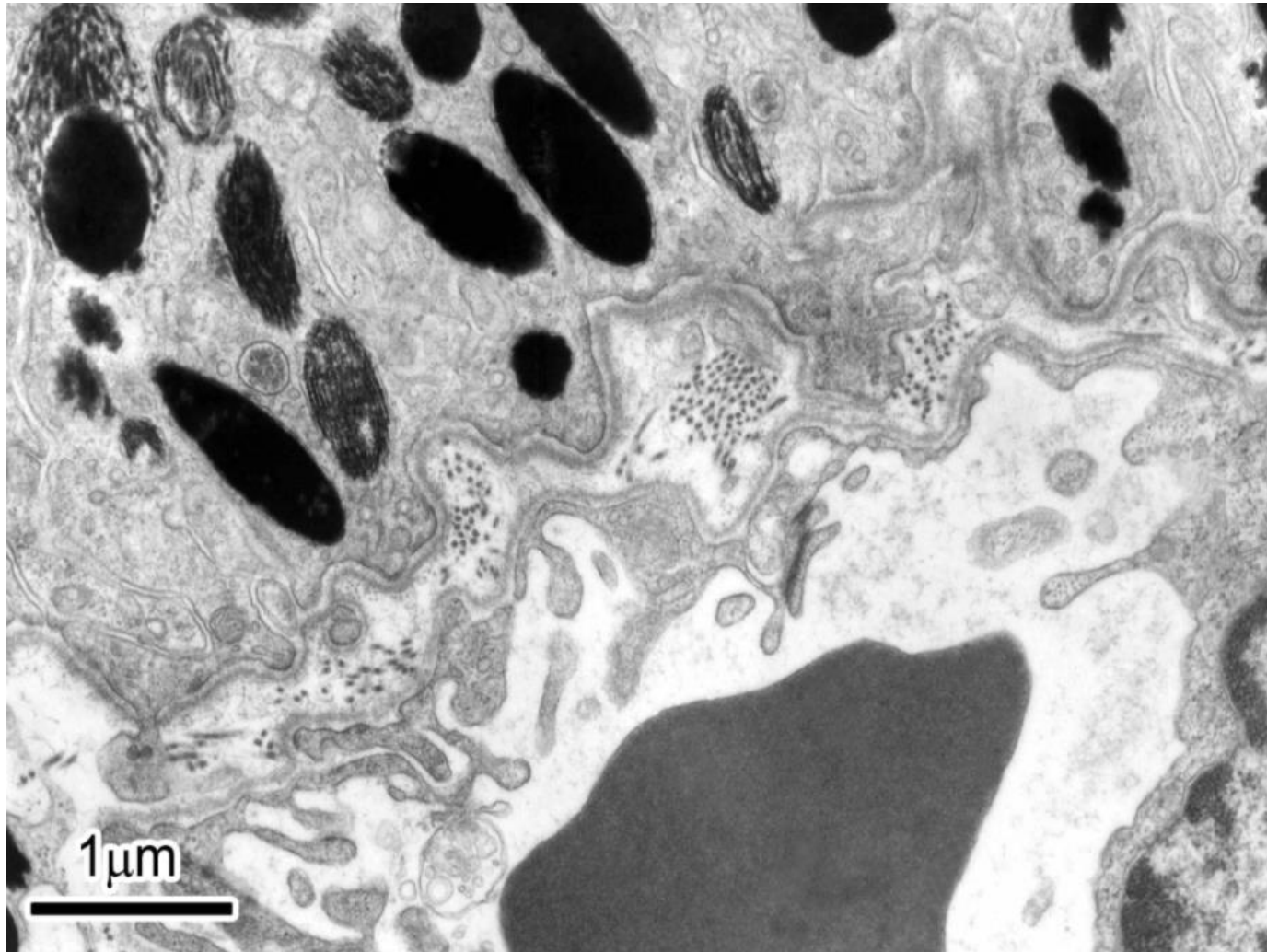
The Ultrastructure of Basal Laminae
(from Basic Histology, 10th edition)

Funkce: ukotvení epitelu, filtrace, mezibuněčná komunikace

Bazální membrána

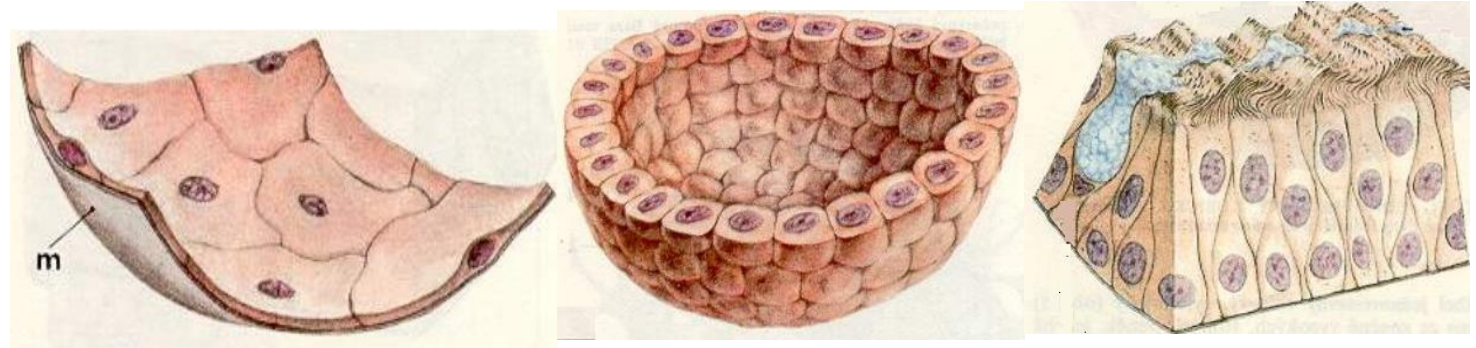

Klasifikace epitelů

- 1. podle uspořádání buněk
- 2. podle funkce
  - podkategorie...

Klasifikace epitelů - podle uspořádání buněk

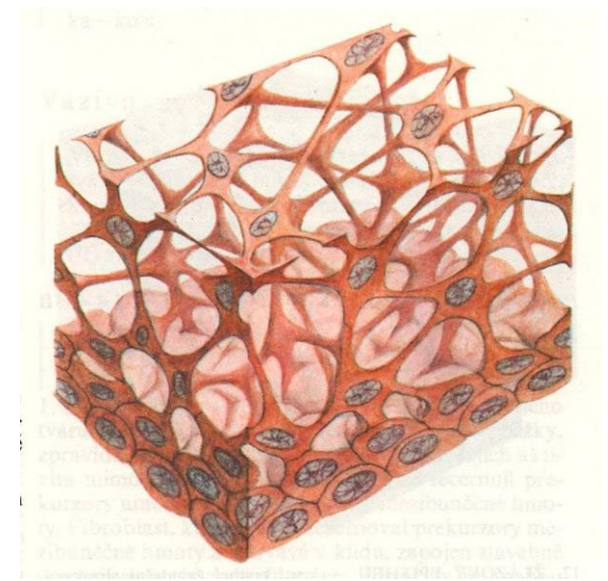
plošný
– výstelky

trámčitý
– játra, endokrinní žlázy

retikulární (cytoreticulum)
– thymus

Klasifikace epitelů - podle funkce

Krycí

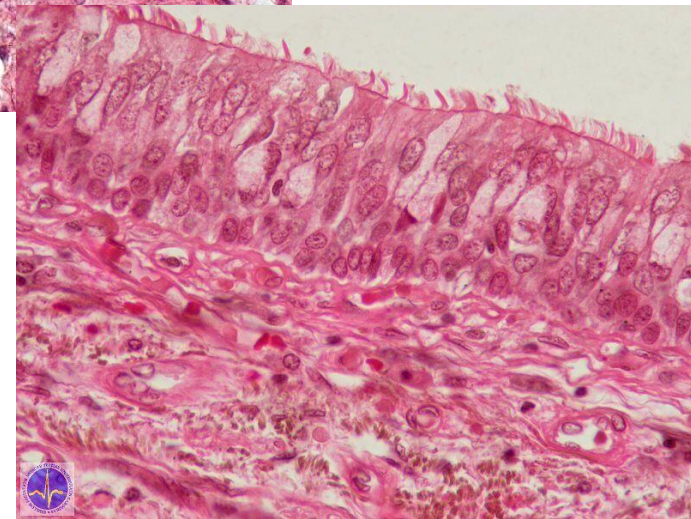
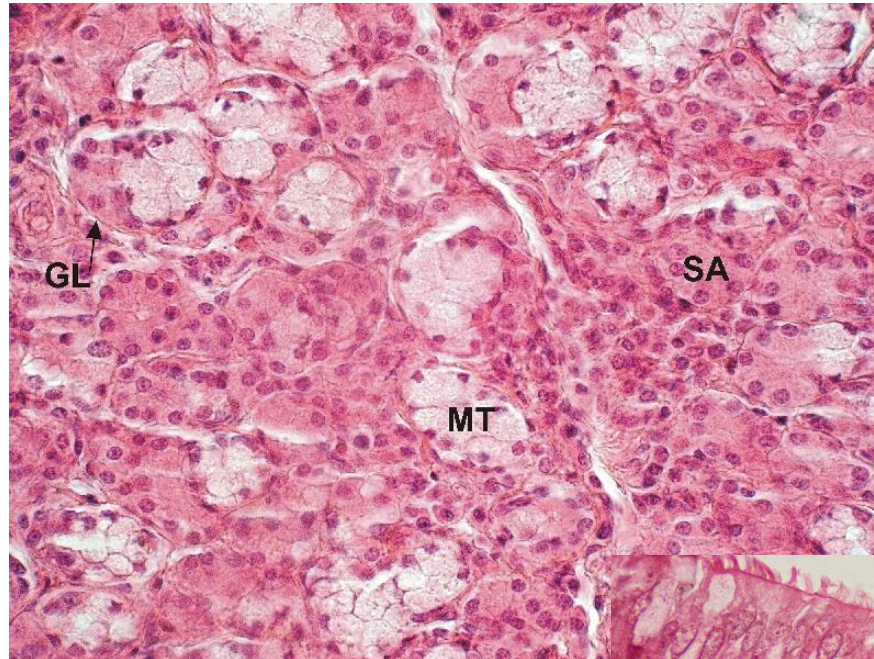
Žlázový

Resorpční

Respirační

Smyslový

Svalový (myoepitelové buňky)

Klasifikace krycích epitelů podle počtu vrstev buněk

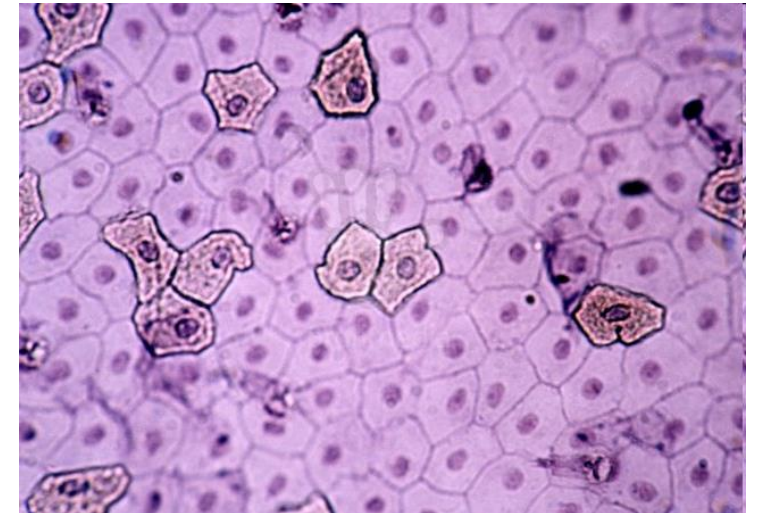
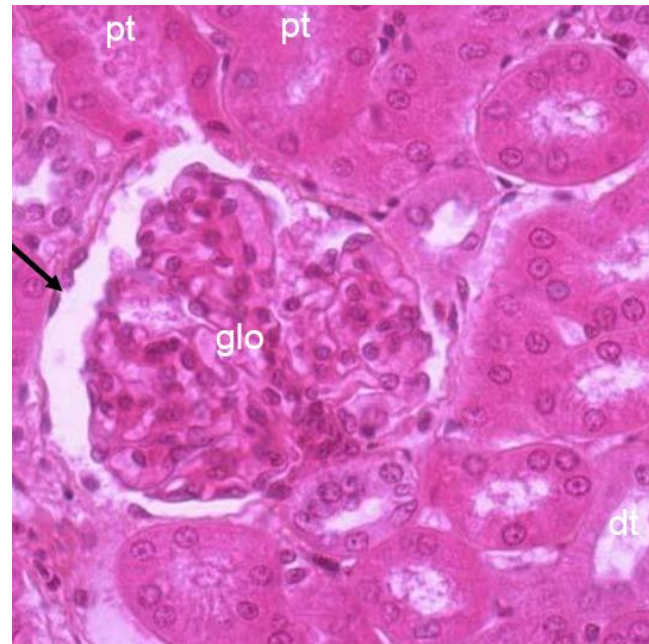
Jednovrstevné

- Jednovrstevný plochý (dlaždicový)
- Jednovrstevný kubický
- Jednovrstevný cylindrický
- Víceřadý cylindrický

Vrstevnaté

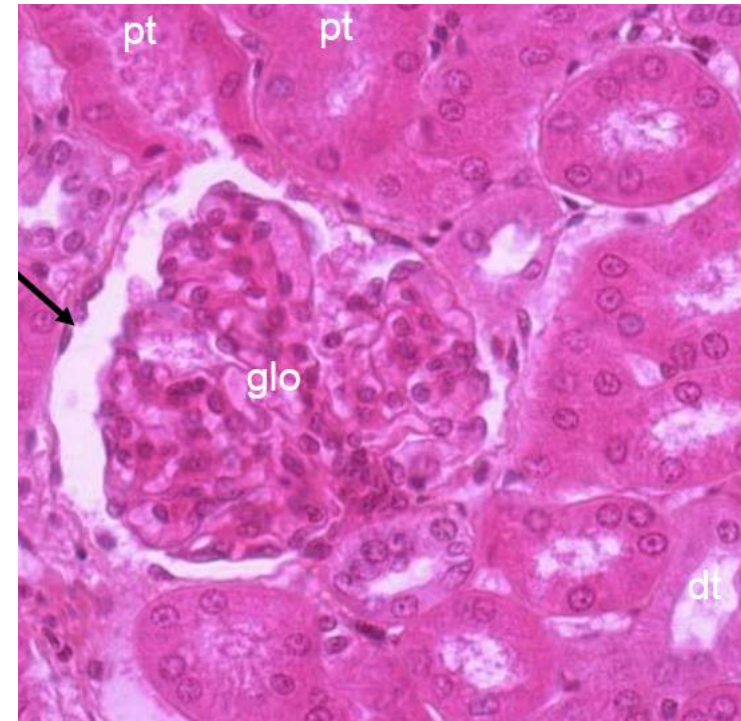
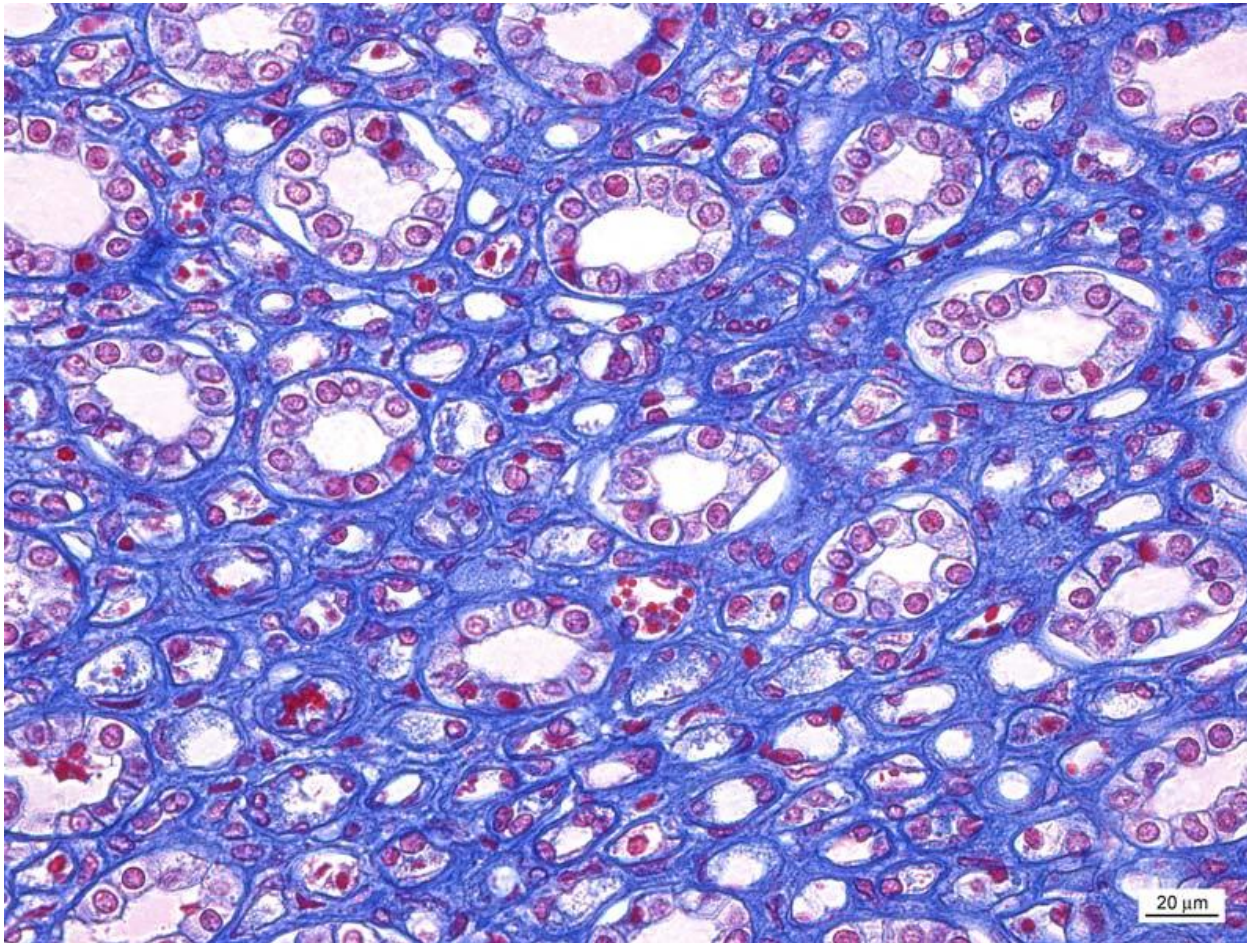
- Vrstevnatý dlaždicový nerohovějící
- Vrstevnatý dlaždicový rohovějící
- Dvouvrstevný kubický
- Vrstevnatý cylindrický
- Přejídní

Jednovrstevný plochý (dlaždicový)

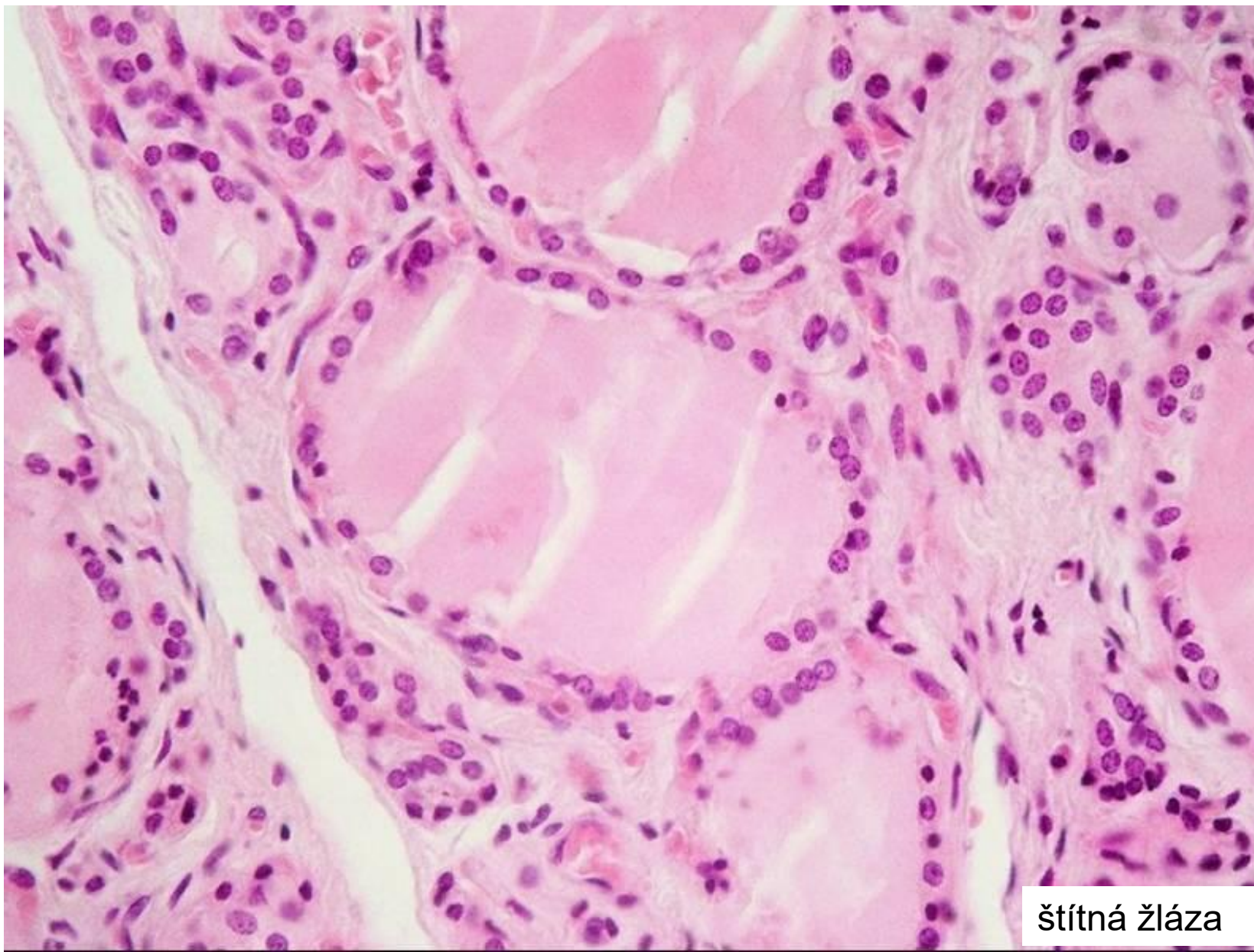

Jednovrstevný kubický epitel

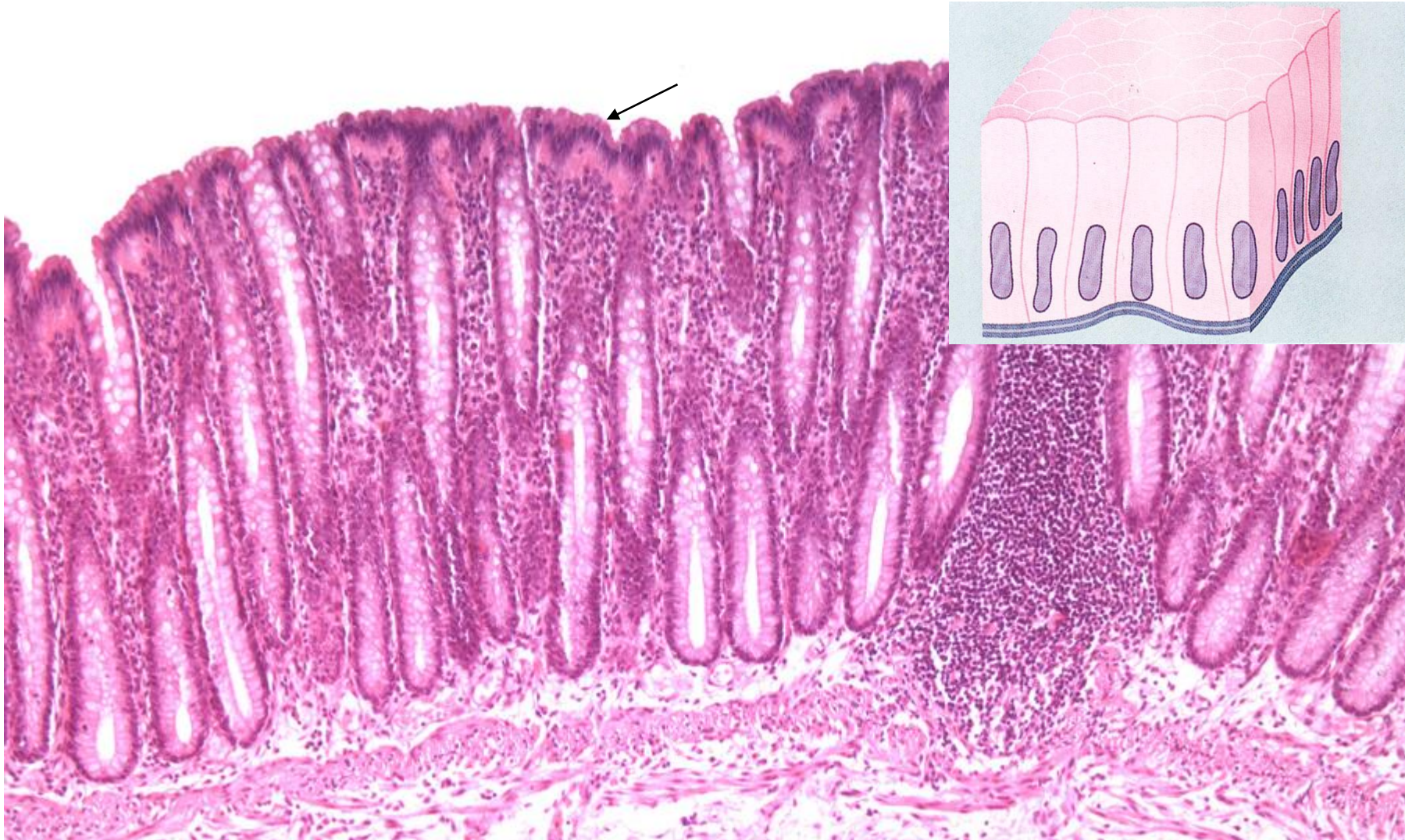
Jednovrstevný kubický epitel

štítná žláza

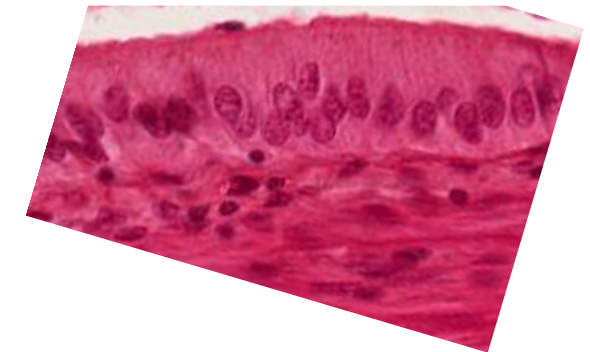
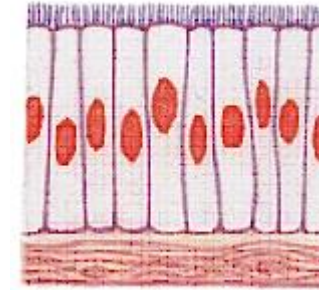
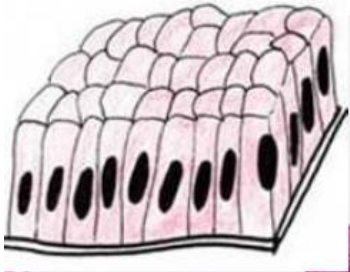
Jednovrstevný cylindrický epitel

výška buněk větší než šířka, jádro oválné, uložené při bazi

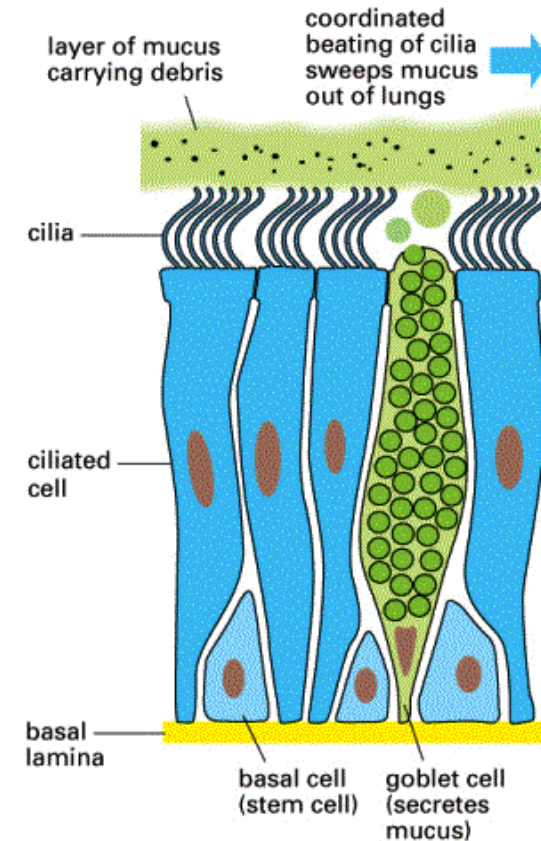
Jednovrstevný cylindrický epitel

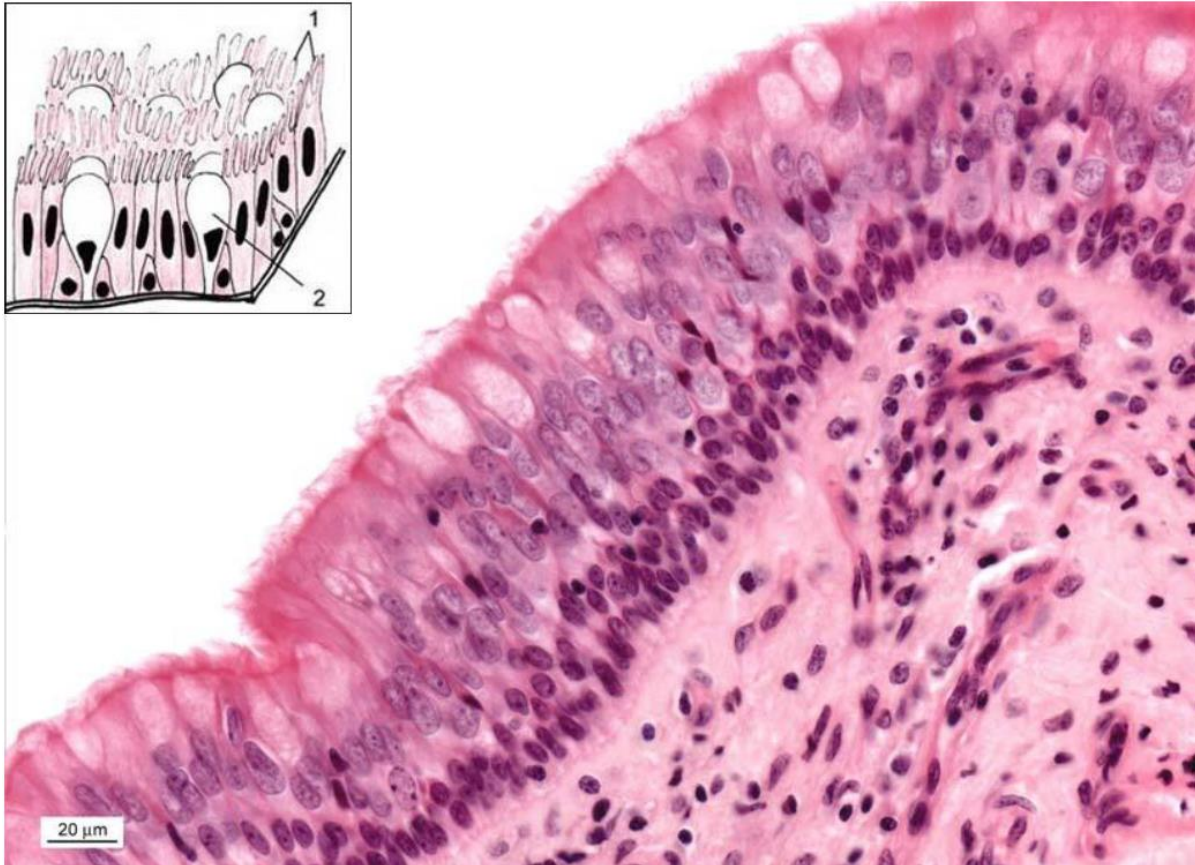

Víceřadý cylindrický epitel

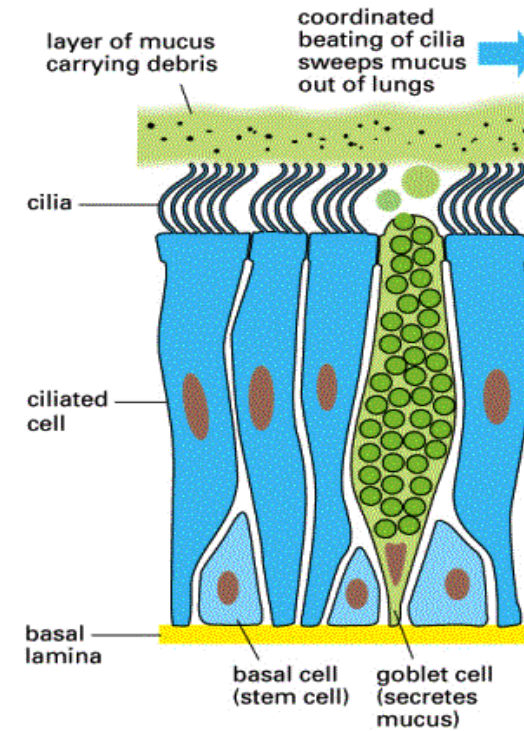
- všechny buňky se dotýkají bazální membrány, ale jádra jsou uložena ve více řadách
- důvod: 3 typy buněk – nízké **basální buňky** (kulatá tmavá jádra), **vřetenovité** (středně vysoké) a vysoké **cylindrické buňky** s řasinkami (jádra oválná, světlá), které dosahují povrchu epitelu
- epitel obsahuje četné pohárkové buňky

Víceřadý cylindrický epitel

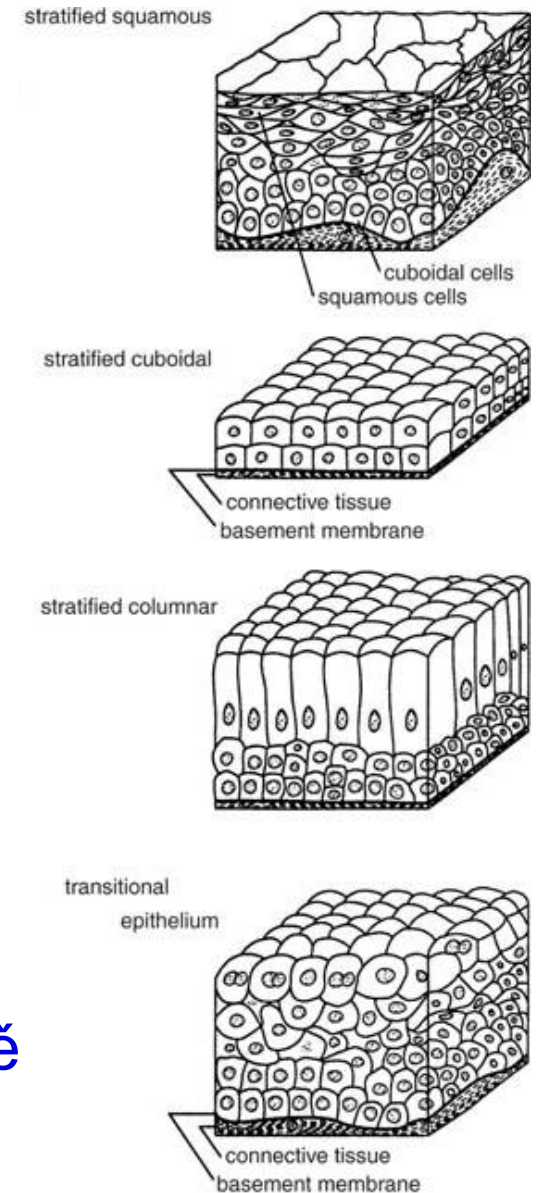

Trachea

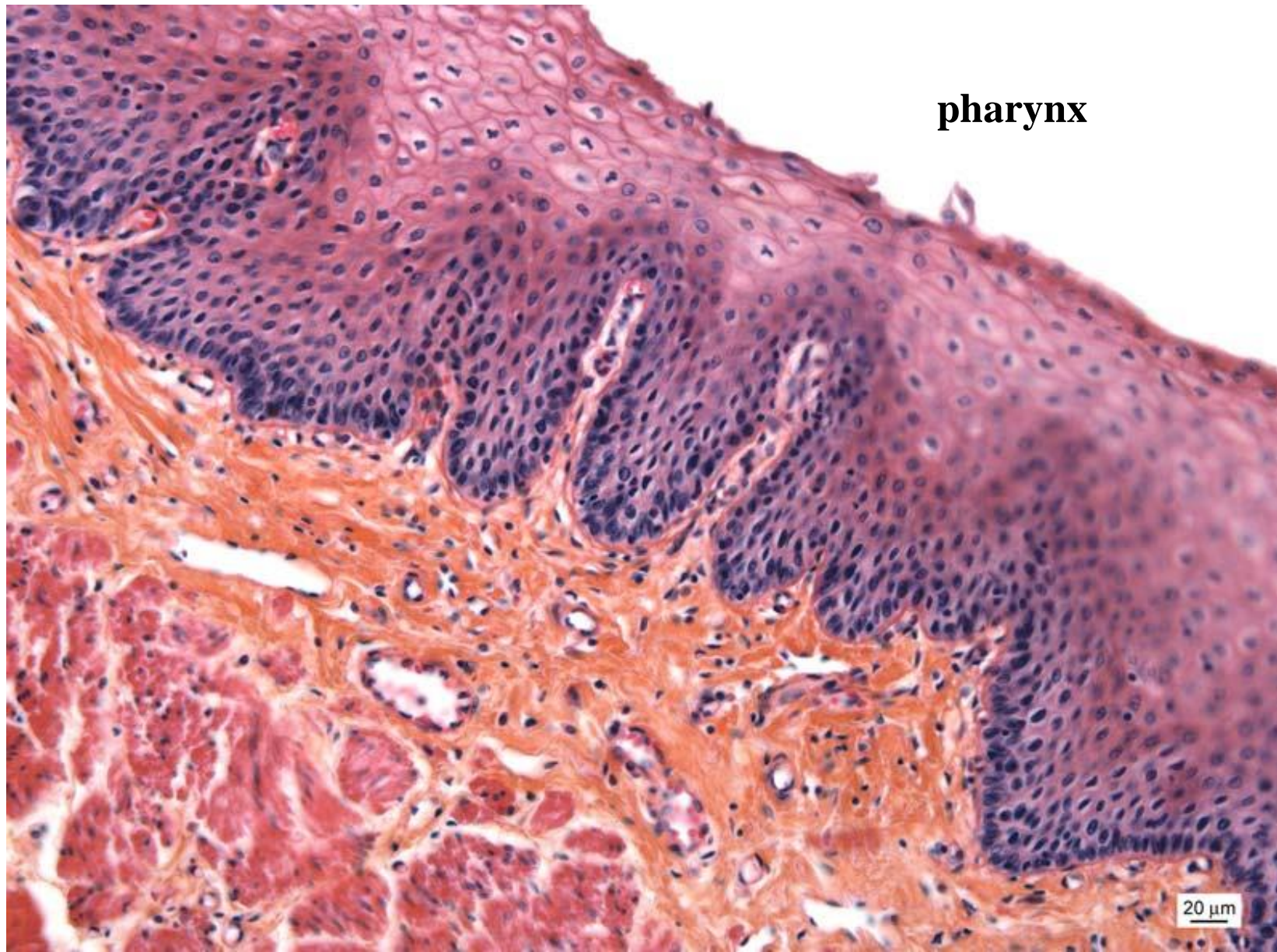
Vrstevnaté epitely

- několik vrstev buněk, vrstva na bazální membráně –
  - bazální vrstva, dává vznik buňkám v ostatních vrstvách
- všechny buňky nedosahují bazální membrány, pouze bazální vrstva buněk se dotýká bazální membrány
- buňky povrchových vrstev
  - oploštělé
  - kubické
  - cylindrické
- počet vrstev – různý
- typ epitelu poznáme dle tvaru buněk v nejsvrchnější vrstvě

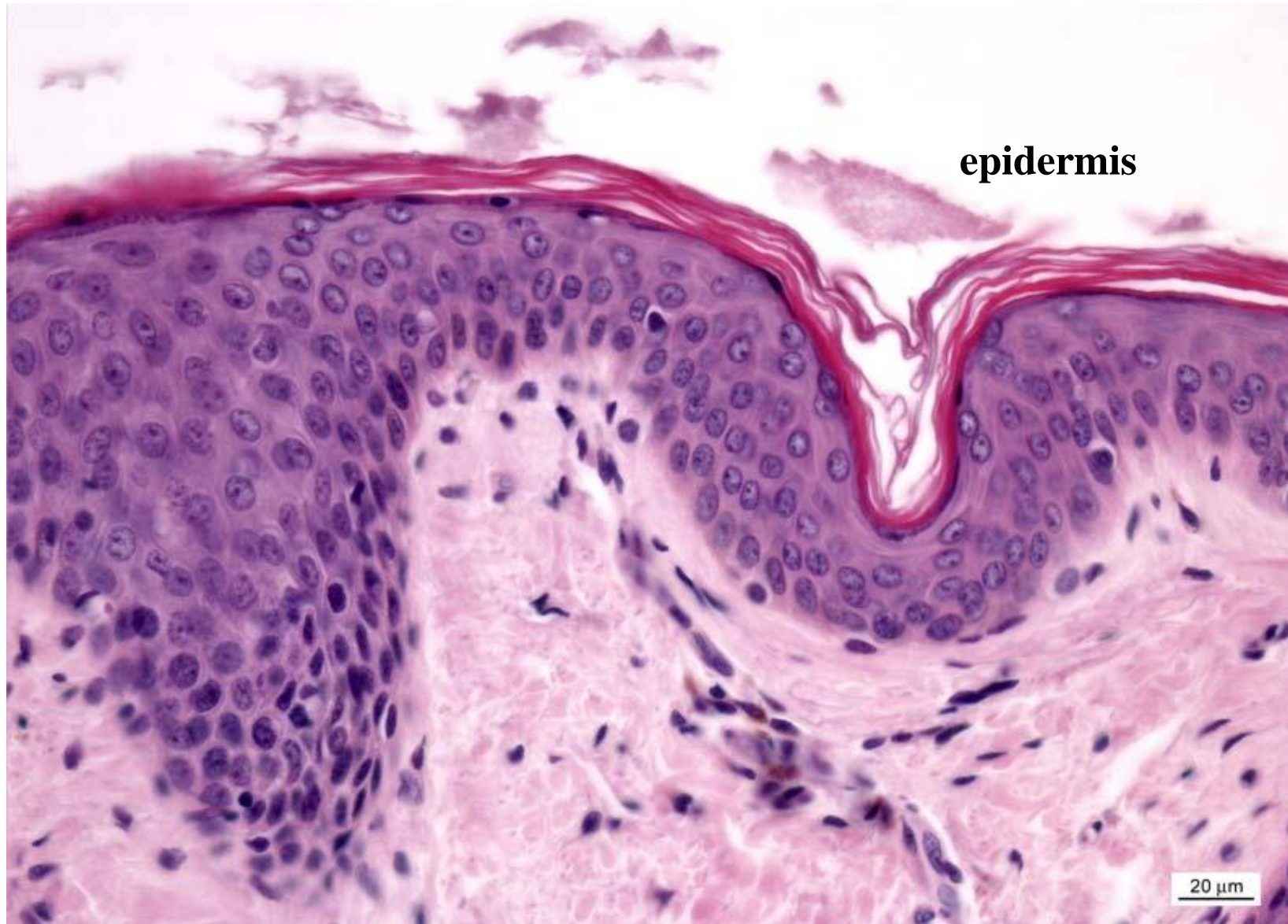

Vrstevnatý dlaždicový epitel - nerohovějící

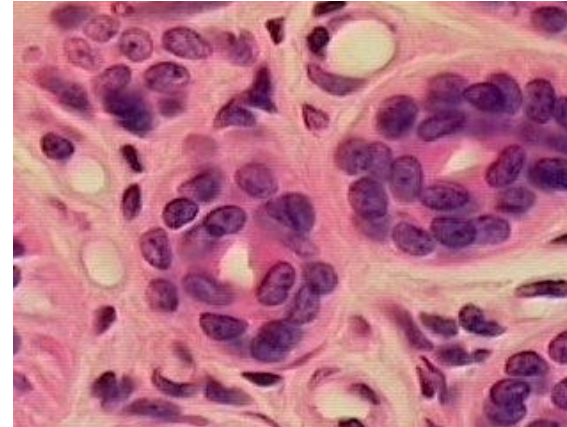

Vrstevnatý dlaždicový epitel – rohovějící

Dvouvrstevný kubický epitel

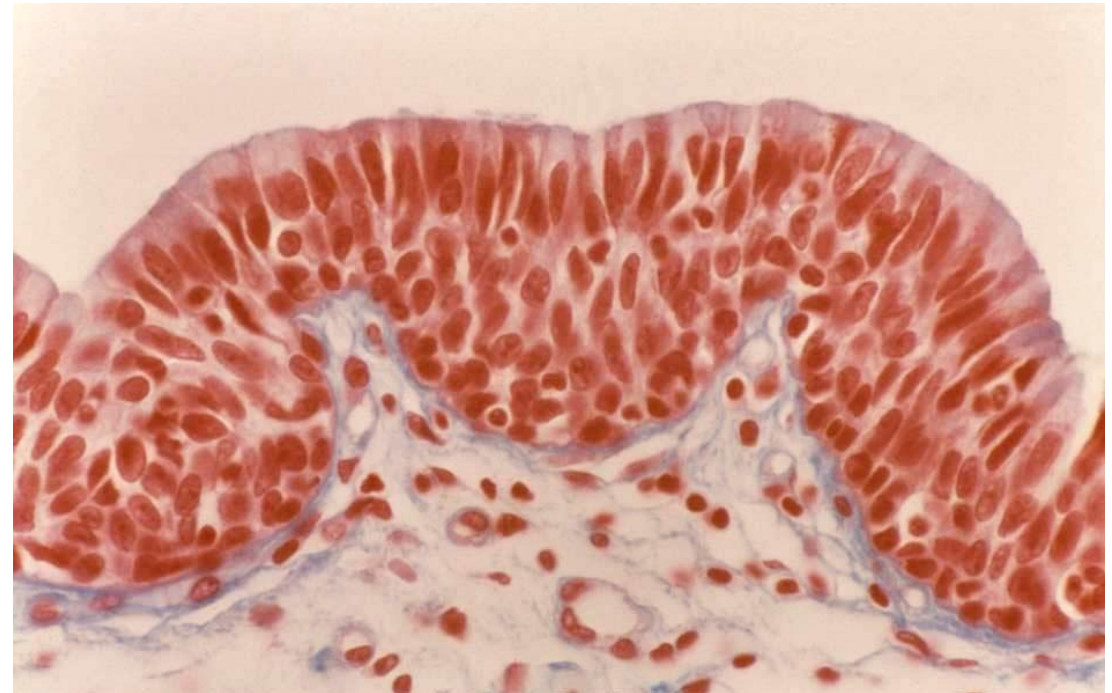
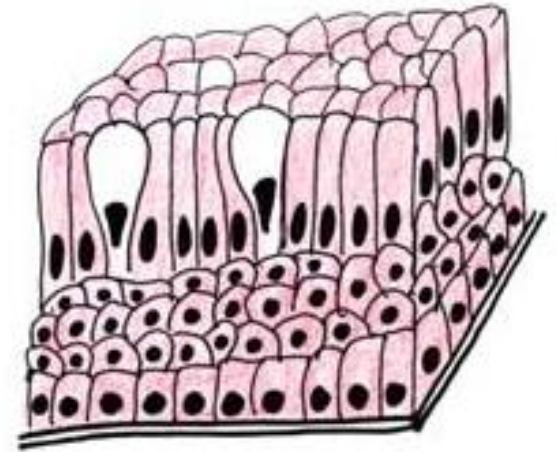
- vzácný
- jenom 2 vrstvy kubických buněk
- př. vývody potních žláz

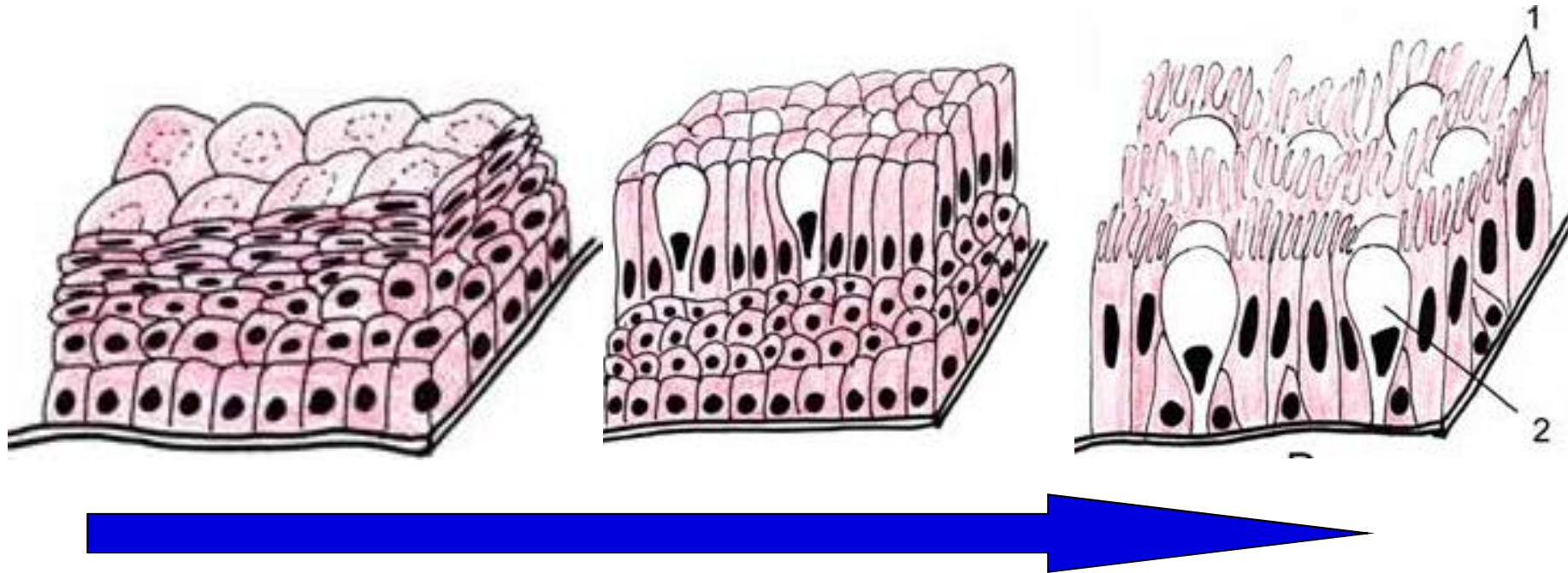
Vrstevnatý cylindrický epitel

- vzácný
- bazální a povrchová vrstva – cylindrické buňky
- Příklad: pars spongiosa urethrae masculinae, conjunctiva (spojivka)
- „epitel přechodných zón“

Epitel přechodných zón

vrstevnatý dlaždicový se mění na víceřadý cylindrický - epiglottis, palatum molle

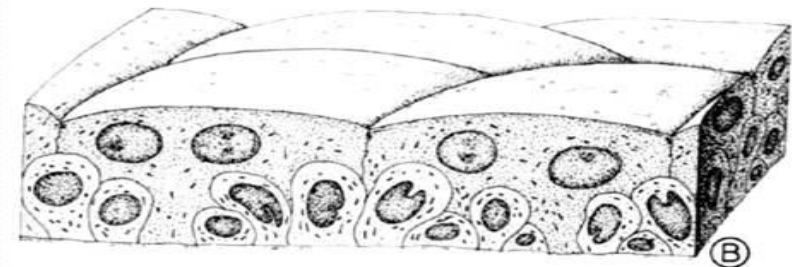
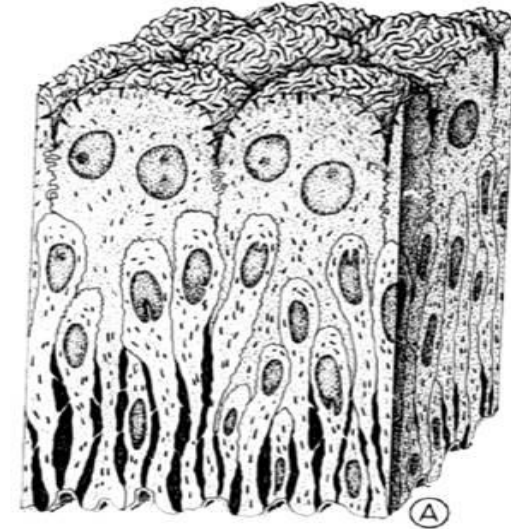

!!! Není to stejné co PŘECHODNÝ EPITEL!!!

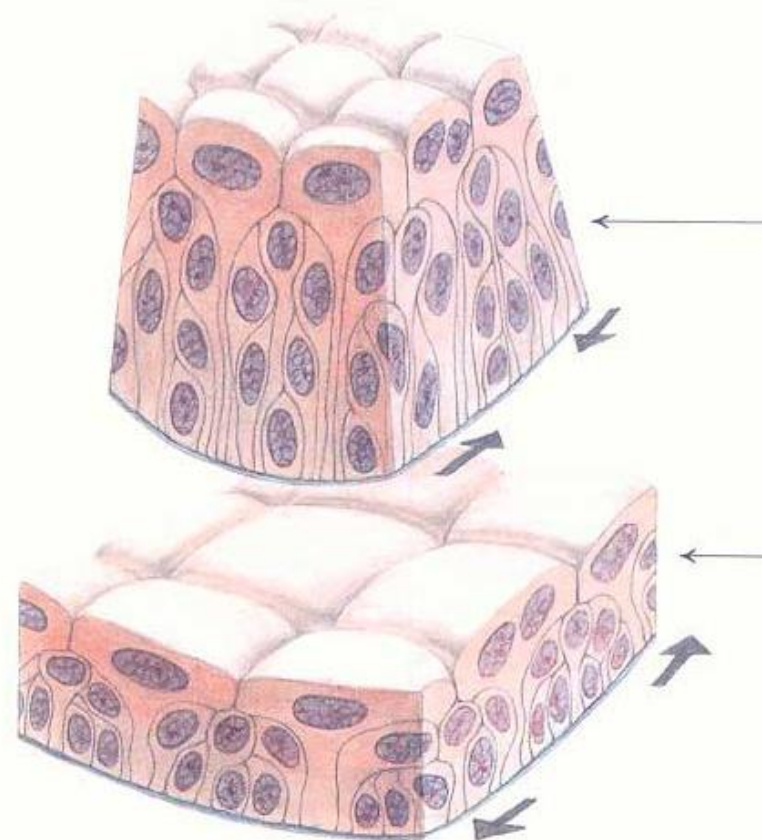
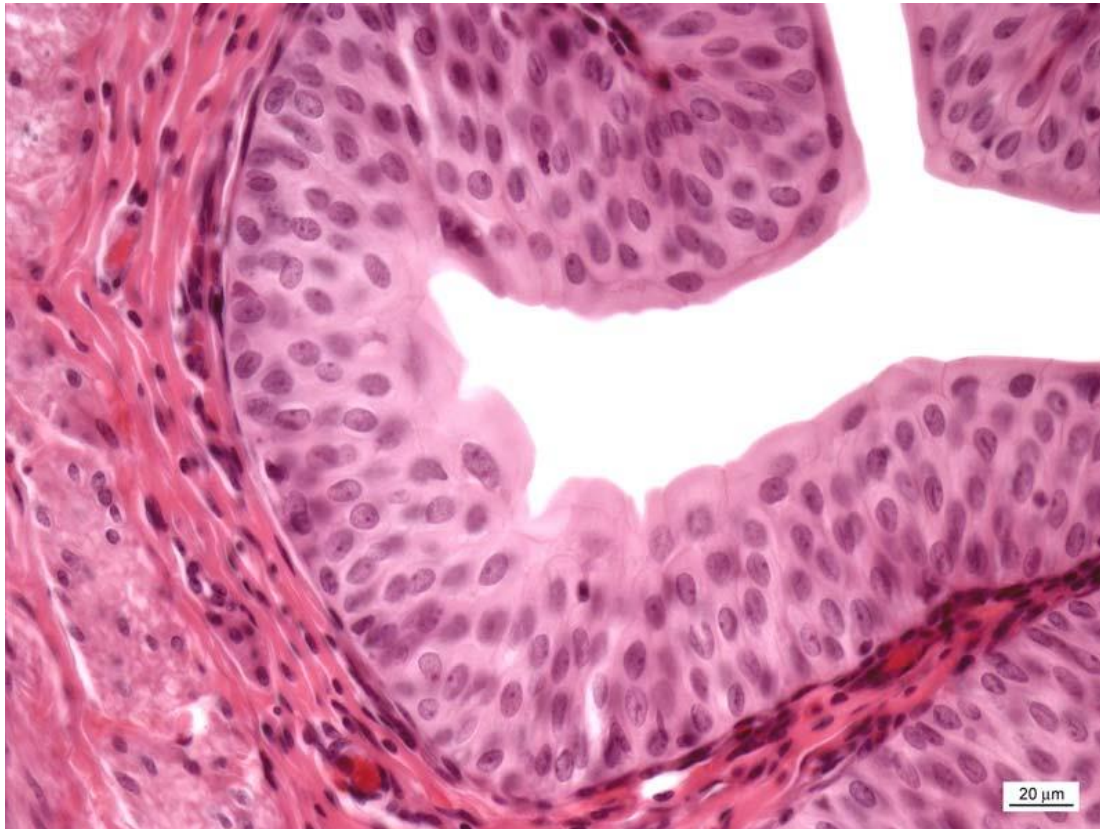

Urotel (Přechodní epitel)

- mění se počet vrstev
- různá velikost i tvar buněk
  - na basální membráně – polyedrické bb.
  - střední vrstva – hruškovité bb.
  - povrchová vrstva – „deštníčkové buňky“ (angl. „umbrella cells“) – 2-3x větší než ostatní, některé i dvoujaderné, různý tvar v závislosti na stavu orgánu →
- v **kontrahovaném stavu** – „deštníčkové buňky“ velké, kulaté, překrývají více buněk pod sebou, epitel je celkově „vysoký“
- v **relaxovaném stavu** – „deštníčkové buňky“ se oplošťují → spíše dlaždicové, epitel je celkově „nízký“

Přechodní epitel

Přechodný epitel - typický pro vylučovací soustavu – výstelka močovodu a močového měchýře
Epitel se umí flexibilně přizpůsobit náplni orgánu

Klasifikace krycích epitelů - úkol

Jednovrstevné

- Jednovrstevný plochý (dlaždicový)
- Jednovrstevný kubický
- Jednovrstevný cylindrický/
- Víceřadý cylindrický

Vrstevnaté

- Vrstevnatý dlaždicový nerohovějící
- Vrstevnatý dlaždicový rohovějící
- Dvouvrstevný kubický
- Vrstevnatý cylindrický
- Přejídní

Žlázové epitely

Produkt má v organismu další funkci → **sekrece a sekrety**
sekret přímo do krve → **endokrinní žlázy**
vývody → **exokrinní žlázy**

Produkt nemá v organismu další funkci → **exkrece a exkrety**
(katabolit nezměněný či detoxifikovaný)

Typická je přítomnost četných cisteren, tubulů a váčků endoplazmatického retikula, hojné mitochondrie, objemný Golgiho aparát a sekreční granula

Fáze sekrečního cyklu

– příjem (ingesce)

– prostou difuzí po konc. spádu; selektivní resorpcí (třeba dodat E); pinocytózou (makromolekuly, látky koloidní povahy)

– syntéza sekretu - rER → GA → sekreční granula

– výdej (extruze) sekretu

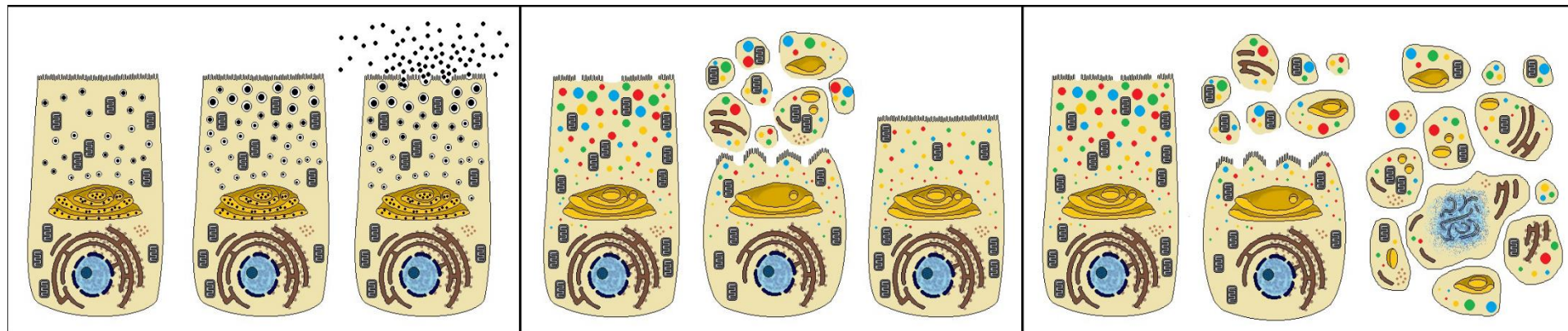
– z hlediska času: **kontinuálně x periodicky**

– z hlediska způsobu extruze:

merokrinní (ekkrinní) - vylučuje sekret kontinuálně, tvar se nemění

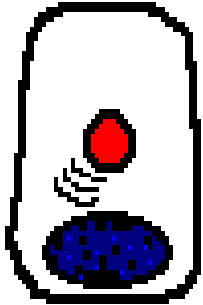
apokrinní – cyklicky, odloučení apikální části buňky

holokrinní - výdej = zánik buňky

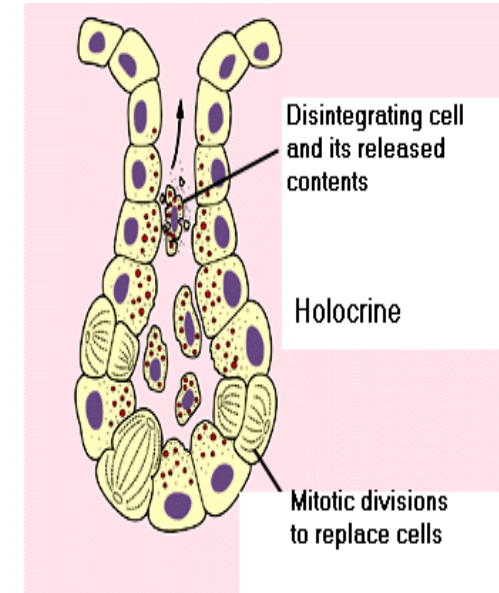
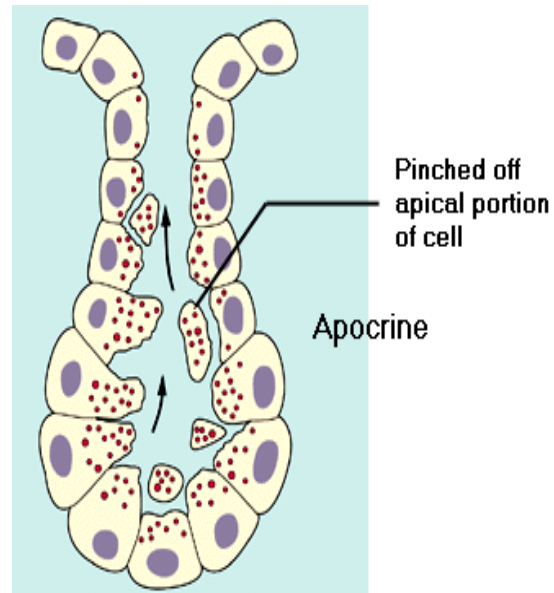
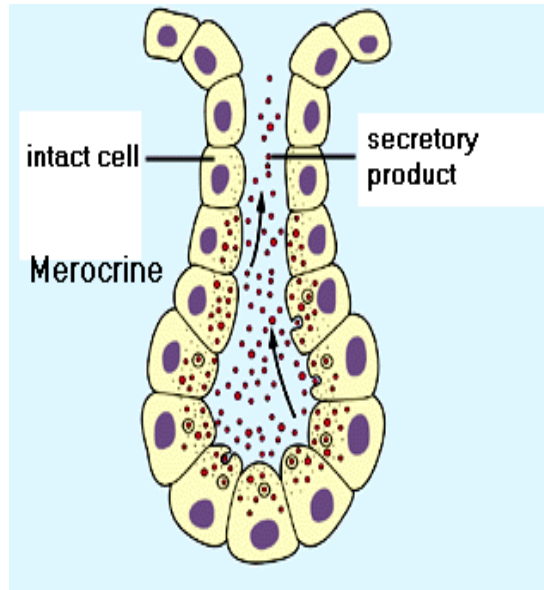
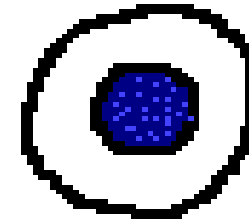
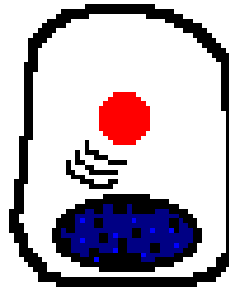

Způsob extruze

merocrine

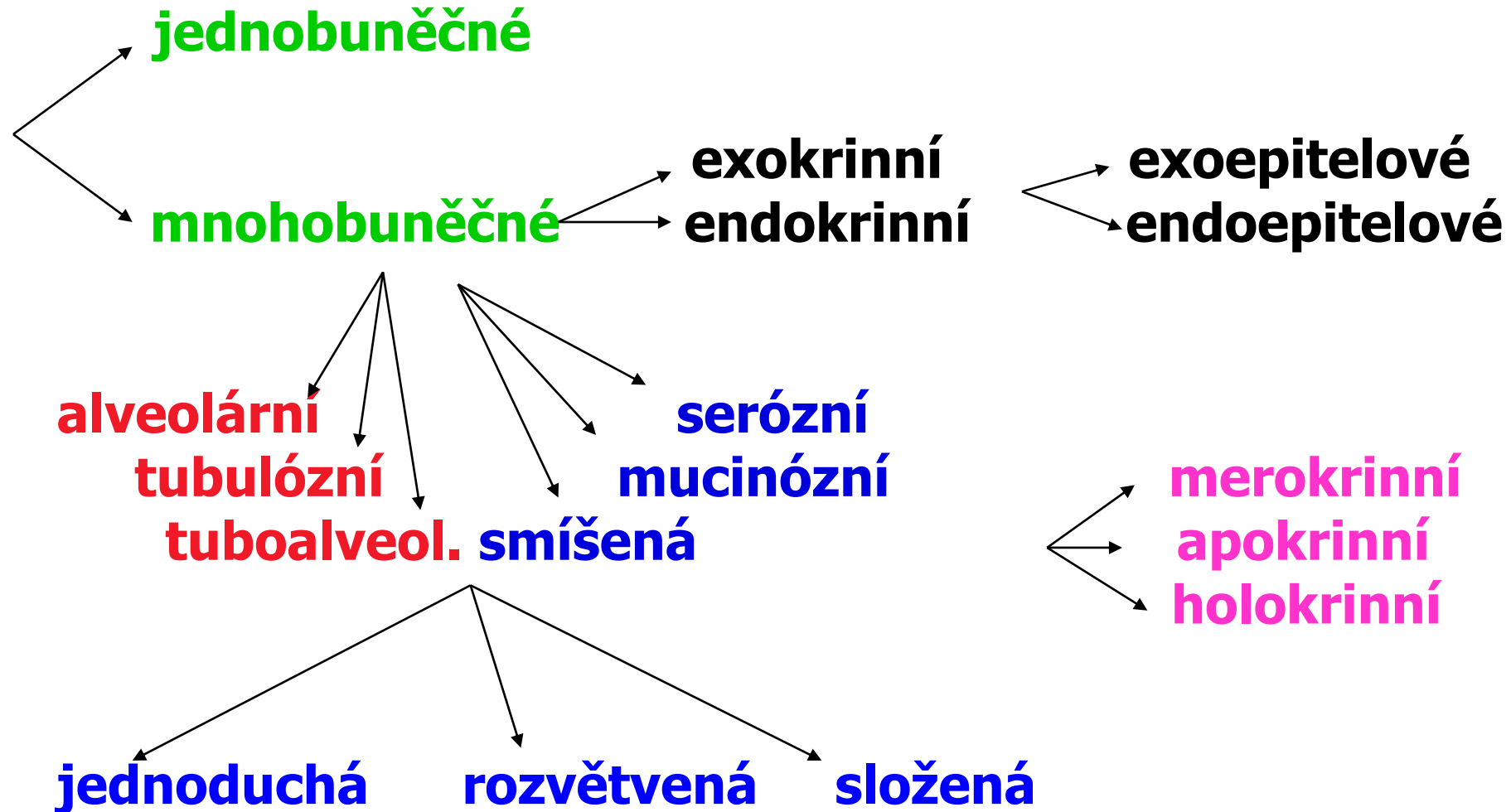

apocrine

Klasifikace žláz:

Pojmy

- Exokrinní žlázy – uvolňují sekret do systému **vývodů**
- Endokrinní žlázy – nemají vývody; uvolňují sekret **do krve** v kapilárách, které tvoří hustou síť kolem skupin a trámců žlázových buněk
- Exoepitelové žlázy – **ve vazivu**, pod bazální membránou epitelu
- Endoepitelové žlázy – ojedinele (jednobuněčné žlázy) nebo ve skupinách (mnohobuněčné endoepitelové žl.) jsou žlázové buňky **součástí epitelu jiné funkce** a s jeho buňkami nasedají na bazální membránu

Žlázy - klasifikace

– Jednobuněčné

- jsou současně endoepitelové
- pohárkové buňky
- buňky gastro-entero-pankreatického systému (GEP buňky)

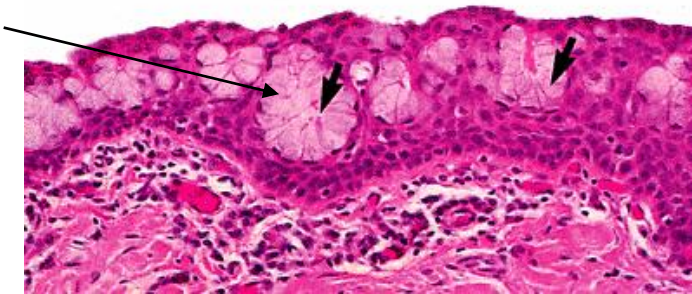

– Mnohobuněčné

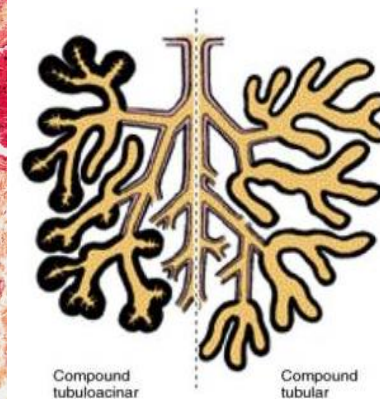
dle vztahu k výchozímu epitelu:

– Endoepitelové

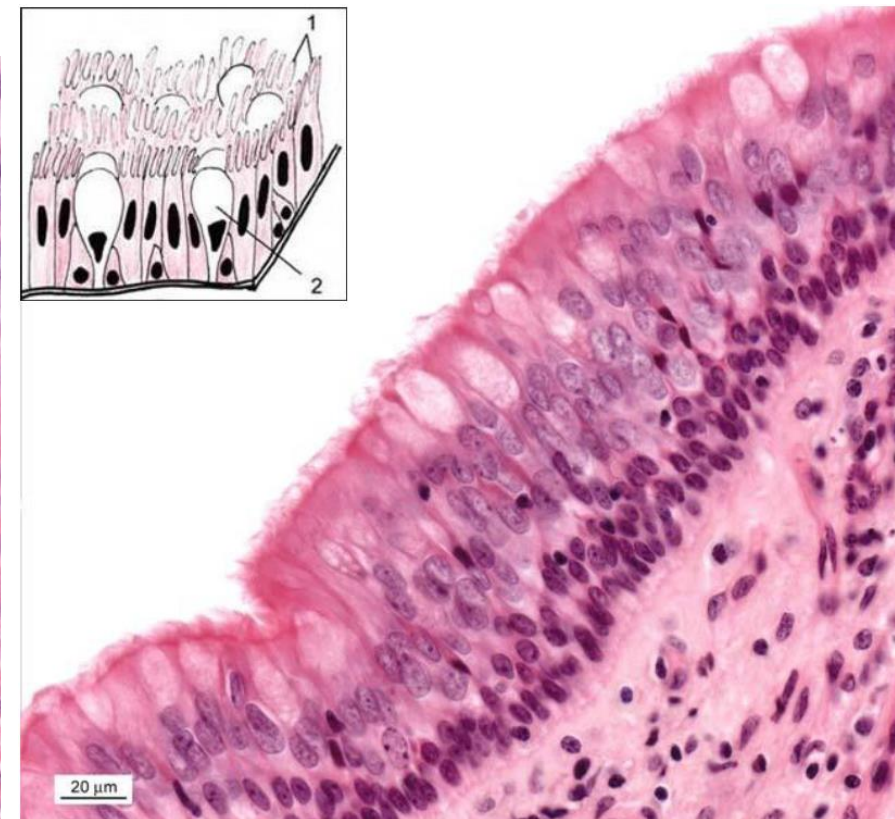
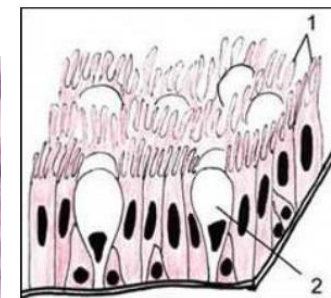
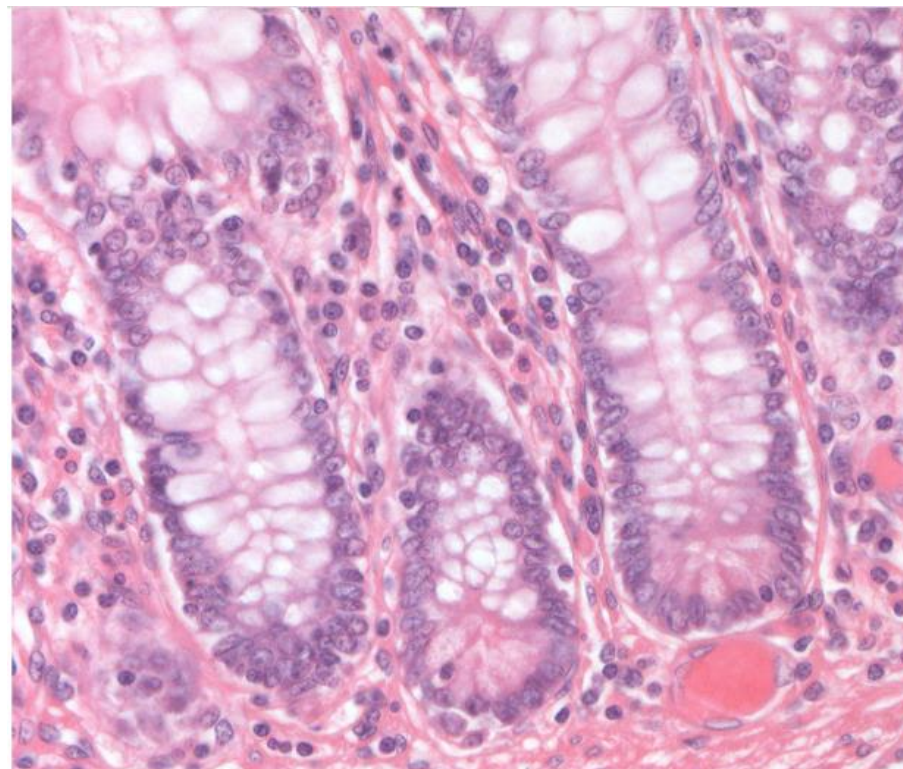
(konjunktiva víčka)

– Exoepitelové

Jednobuněčné žlázy

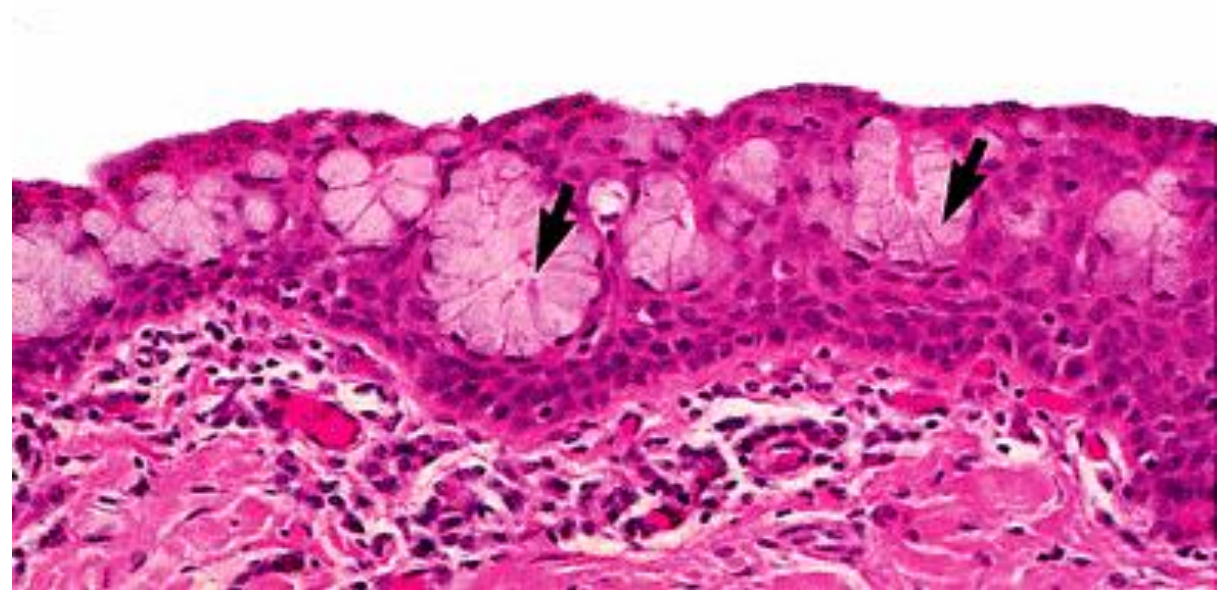

pohárkové buňky
Panethovy buňky

Mnohobuněčné - endoepitelové

- uložené uvnitř epitelu jiné funkce
- př. mucinózní žlázy ve spojivce víčka nebo v epitelu mužské močové trubice

konjunktiva víčka

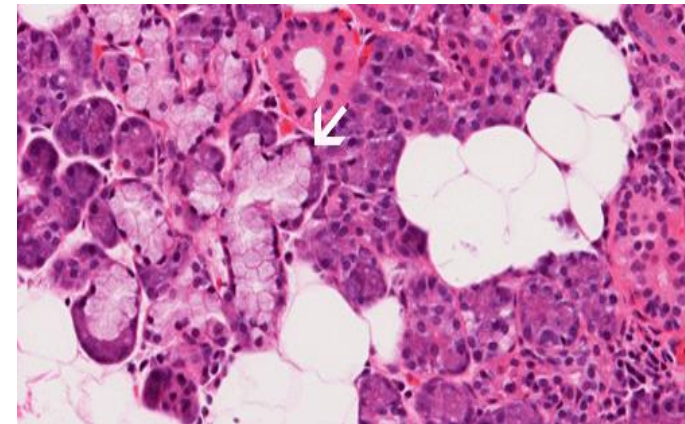
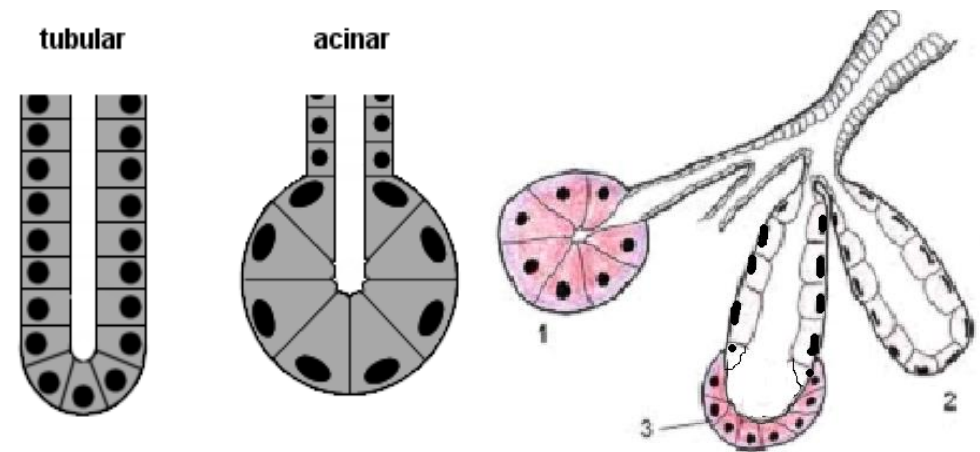

Mnohobuněčné - exoepitelové

ve vazivu, pod bazální membránou
epitelu
sekreční oddíl + vývod

dle tvaru sekrečních oddílů

- **tubulózní** ~ trubička
- **alveolární** ~ kulovitý/oválný váček
- **tuboalveolární** ~ na konce trubiček navazují poloviční váčky - „Gianuzziho lunuly“

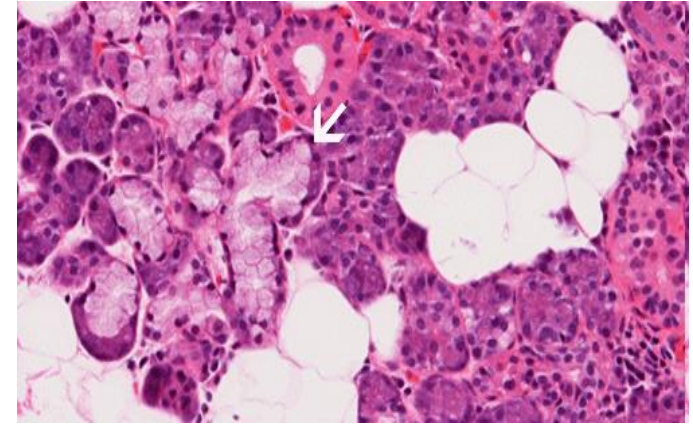
Mnohobuněčné - exoepitelové

dle charakteru sekretu

mucinózní - viskózní sekret

serózní - řídký, vodnatý sekret

smíšené

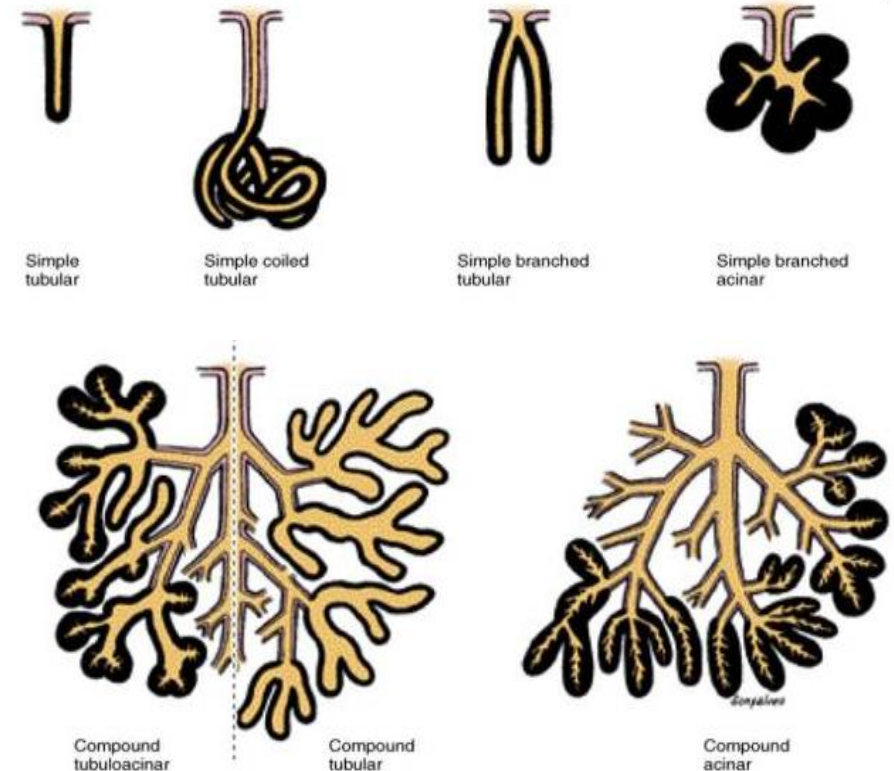

dle tvaru sekr.oddílů, délky vývodů

jednoduché - bez vývodu/krátký; tubulózní či alveolární, u člověka chybějí, zvl. modifikací - potní žlázy

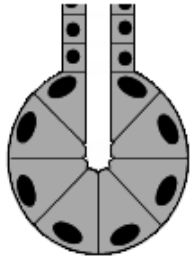
rozvětvené - mírně větvené sekreční oddíly, krátké přímé vývody; tubulózní či alveolární

složené - dlouhé a bohatě větvené vývody, na koncové oddíly nasedají tubuly, alveoly, popř. tuboalveoly

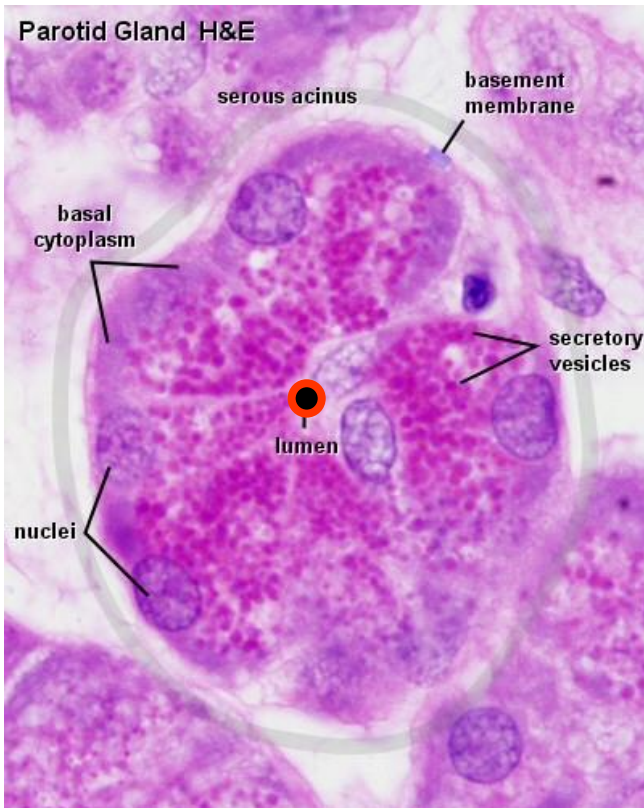
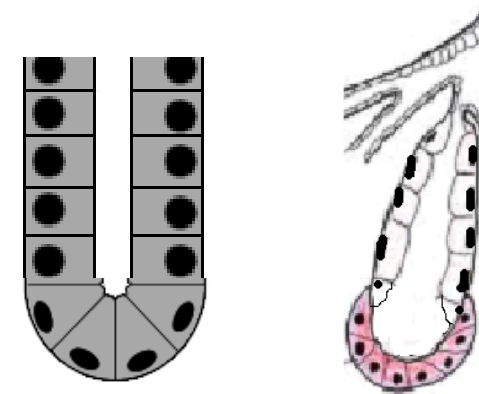
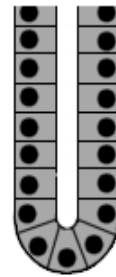

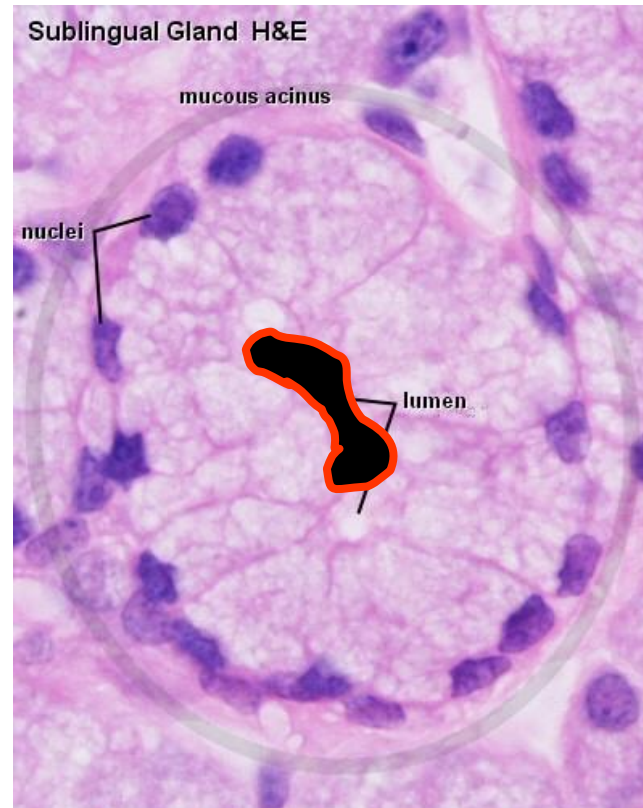
acinar

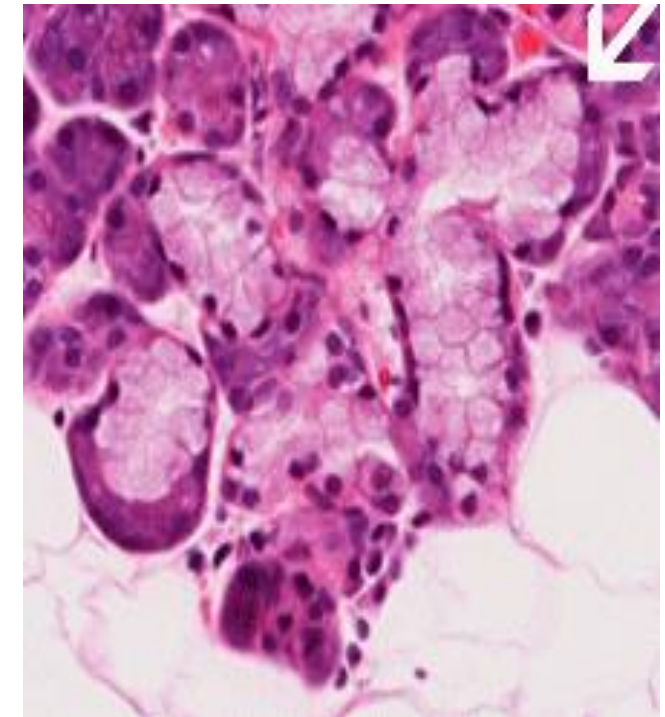
tubular

Serózní acinus

Mucinózní tubulus

Gianuzziho lunula

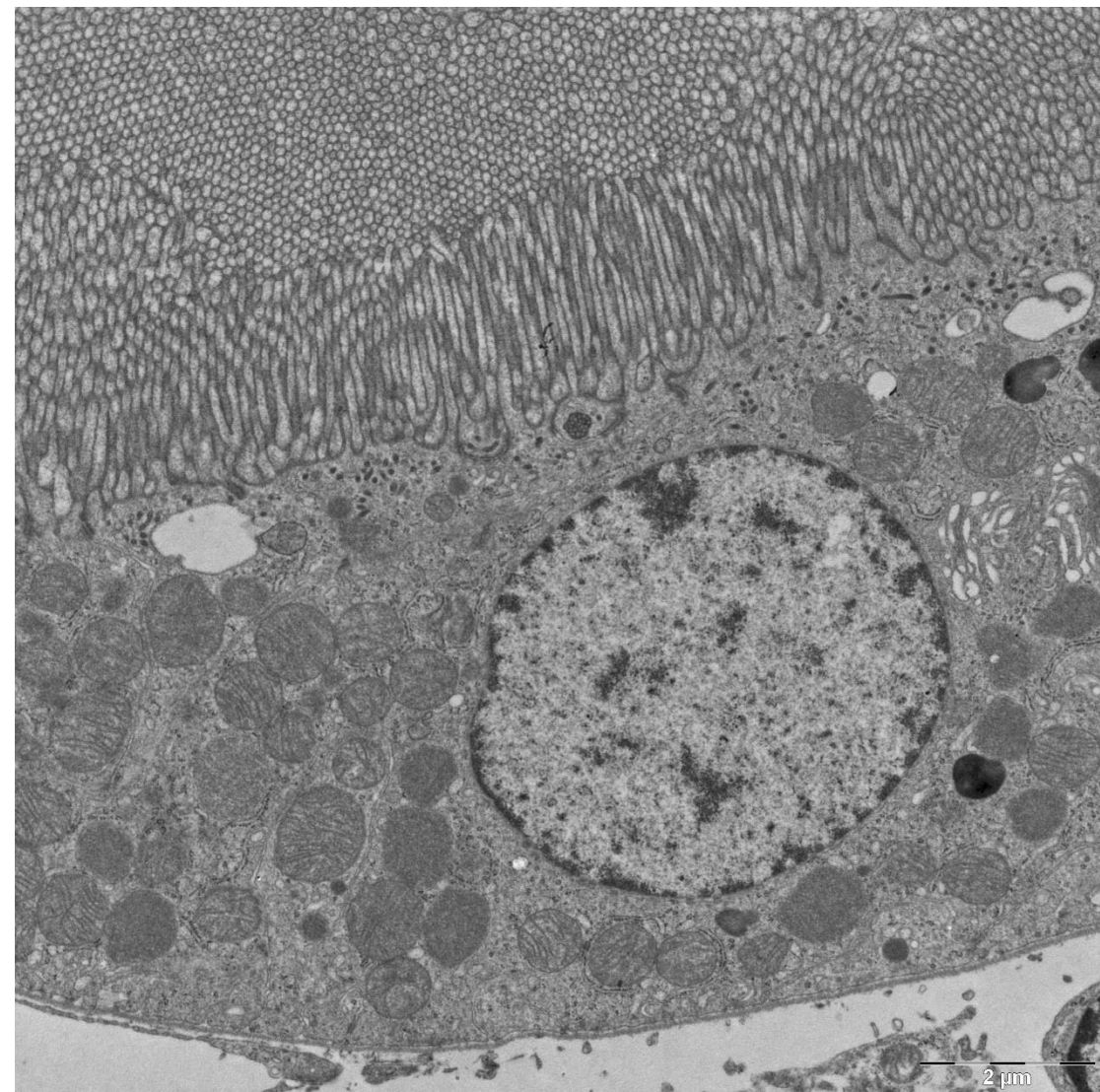

Resorpční epitel

- specializován na vstřebávání látek z vnějšího prostředí (střeva, moč. kanálků) do krve
- intenzita resorpce ~ velikosti plochy
  - apexy bb. opatřeny mikrovlky → ve SM
    - **žíhaná kutikula** (v tenkém střevě)
    - **kartáčový lem** (v proximálním tubulu)

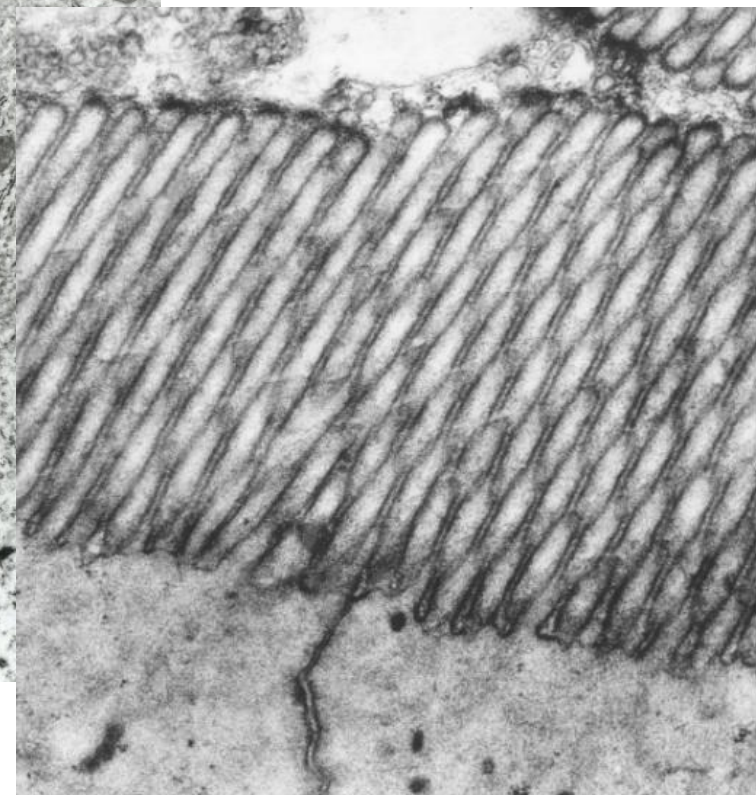

kartáčový lem

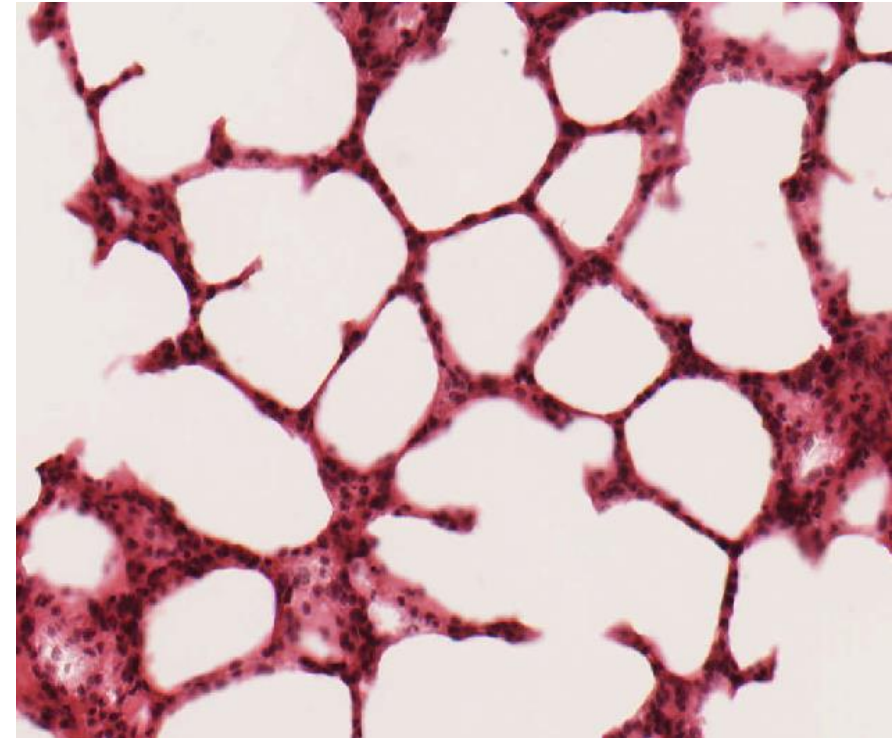

žíhaná kutikula

Respirační (alveolární) epitel

- výměna plynů mezi atmosférickým vzduchem a krví (O_2 a CO_2)
- vystýlá respirační oddíl plic (plicní sklípky respiračních bronchiolů, alveolárních chodbiček a alveolárních váčků)
- membranózní a granulózní **pneumocyty**

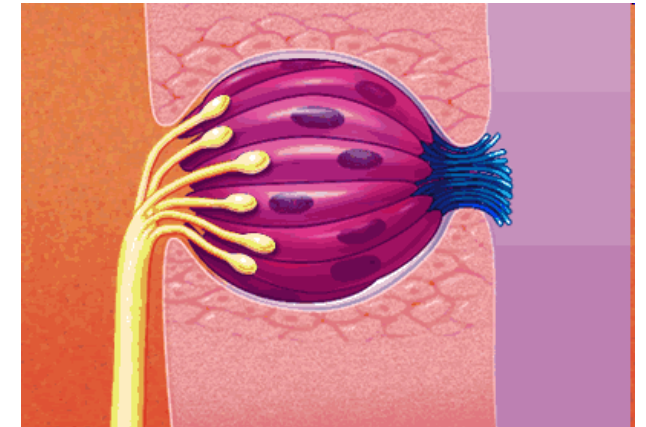
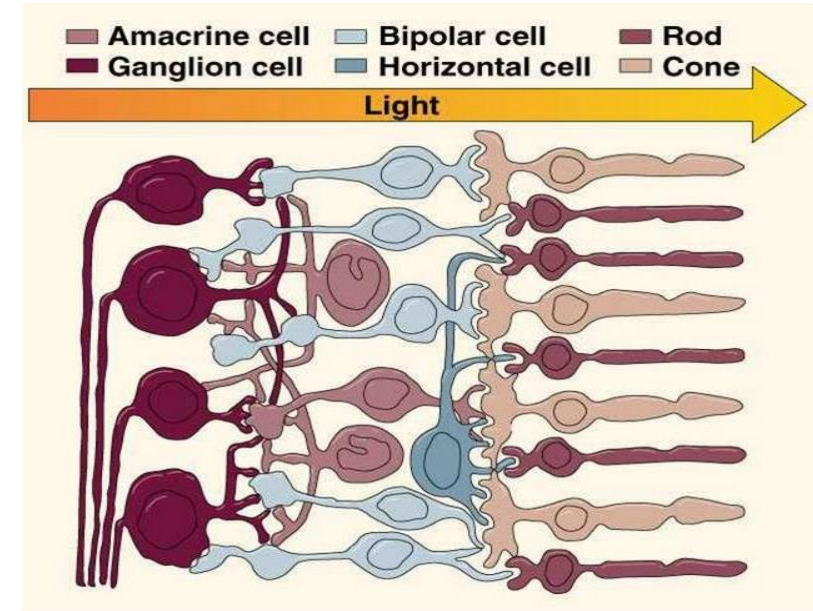

Smyslový epitel

Příjem informací
Bazální, podpůrné a smyslové bb

Primární smyslové buňky – modif. unipolární neurony, převádí membr. potenciály na vzruchy
recepční úsek, tělo a vodivý výběžek povahy axonu (př. čichové buňky, tyčinky a čípky)

Sekundární smyslové buňky - jednodušší, pouze recepční úsek a tělo bez vodivého výběžku
převod memb. potenciálů v akční potenciály až v neuronech které je obklopojí svými dendrity (př. bb. chuťových pohárků, vláskové bb. sluchově-rovnovážného ústrojí)

Svalový epitel

- v potních a slinných žlázách, žláze slzné a mléčné
- vřetenovité „**myoepitelové buňky**“ (nexusy, dezmosomy)
- **vloženy mezi báze žlázových bb. a bazální membránu**
- v cytoplasmě hojná aktinová a myosinová myofilamenta a také tonofilamenta
- svými kontrakcemi **napomáhají vypuzení sekretu** ze sekrečních oddílů a žlázových vývodů

